

VITA
SANCTI POLYCARPI

SMYRNAEORUM EPISCOPI

AUCTORE PIONIO

PRIMUM GRAECE EDITA

A

L. DUCHESNE

Instituti catholici Parisiensis professor

PARISIIS

APUD C. KLINCKSIECK, BIBLIOPOLAM

11, RUE DE LILLE

1884

Bibliothèque Maison de l'Orient

135811

VITA
SANCTI POLYCARPI

SMYRNAEORUM EPISCOPI

AUCTORE PIONIO

PRIMUM GRAECE EDITA

A

L. DUCHESNE

Instituti catholici Parisiensis professore

PARISIIS

APUD C. KLINCKSIECK, BIBLIOPOLAM

11, RUE DE LILLE

1881

M AVRICIO D'HVLST
INSTITYTI CATHOLICI
P A R I S I E N S I S
RECTORI HYMANISSIMO
IN ANNIVERSARIO
SVSCEPTI MVNERIS
DVM LIBELLVM IN QVO
P O L Y C A R P I
SANCTISSIMI EPISCOPI
VIRTVS EXCITATVR
D E D I C A M V S
FAVSTA OMNIA
ET DECENNALIA MYLTA
PRECAMVR

LYDOVICVS DVCHESNE ET ROMVALDVS
DESBASSAYNS DE RICHEMONT

PRAEFATIO

Praeter celeberrimam ecclesiae Smyrnensis epistulam in qua Polycarpi martyrium narratur, aliam sanctissimi episcopi historiam antiquitas novit quae vitam ipsius inde a teneris annis et res in episcopatu gestas retexebat. Hunc fontem attigerunt Menaeorum graecorum auctores, praetermiserunt Latini, vel ignoraverunt. Primus Petrus Halloix S. J.¹ graecis usus codicibus aliquam Vitae Polycarpi notitiam dedit; post quem Bollandus eam in latinum versam Actis SS. Januarii t. II, p. 695-702, inseruit². Nunc primum ipse graecus textus in lucem prodit, cujus edendi haec mihi fuit occasio.

Romualdus Desbassayns de Richemont, optimae spei juvenis, cum sub sapientissimo magistro C. Graux tirocinium in palaeographia graeca faceret, me rogavit ut sibi aliquem codicem indicarem in quo describendo artem experiretur recentem. Ei tradidi codicem 1452 bibliothecae nostrae nationalis ex quo jam aliquot paginas Vitae Polycarpi descripseram. Quid multa? Romualdus cetera descripsit, omnia contulit, flagitavit ut ederem; immo plagulas jam typis expressas attulit, invitum et reluctantem coegit ut praefandi et adnotandi onus susciperem. Manus dedi, victus improbitate amicissimi juvenis; atque ipse plagulas ad codicem iterum contuli; itaque si qua in describendo neglegentia deprehendetur, mea culpa erit, non Romualdi.

1. *Illustrium ecclesiae orientalis scriptorum vitae et documenta*, Duaci, 1625, t. I, p. 542 et seqq.

2. Th. Zahn, in editione PP. apostolicorum Lipsiensi, fasc. II, 1876, excerpta quaedam dedit ex versione bollandiana.

Codex Parisinus 1452 (olim Mediceus, antiquiores numeri : 2010, 105, 89 *decimae nonae*) membranaceus, foliorum 227 (alt. 510^{mm}, lat. 235), compactus sub Henrico IV rege, cujus stemma gerit, scripturam exhibet saeculi XI. Passiones, vitas, ceteraque elogia sanctorum aut festivitatum continet quae mense februario, secundum kalendarium ecclesiae Constanti-nopolitanae, in officio nocturno lectitabantur¹. Non pauca folia avulsa sunt, tam ex interiore codice quam principio et fine. Initium nunc facit passio S. Tryphonis quam recolunt Graeci kalendis ipsis februarii; primae quae supersunt litterae haec leguntur : κα χω οί πιστοί δὲ στερ.....μενοι καὶ τῇ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ μαρτυρία μᾶλλον βεβαιούμενοι. Ultima vita est S. Pauli Corinthii, quem *Salum* dicunt; spectat ad diem 28 feb. nec procedit ultra verba ἀδυνατοῦν ἀσπλόν τινα καὶ πολεμικῆς παρασκευῆς γυμνόν.

Vita S. Polycarpi sub die 25 feb. ante epistolam Smyrnaeo-rum posita est. Incipit fol. 182, r^o, columna prima. Cum in compingendo codice justus foliorum ordo turbatus sit, eo nunc sunt legendi : 182, 185, 185, 184, 187, 188, 186, 189, 190, 191, 192. In v^o hujus ultimi desinit vita atque incipit epistula : Ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα κ. τ. ἐ.

Ex hoc uno codice Halloix vitam Polycarpi didicisse, Bol-landum² latine edidisse, mihi omnino indubium est, quamvis uterque in uno alterove loco ita loqui videatur ut qui alium etiam codicem inspexerit³. Bollando certe in edenda *Vita* aut

1. Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, Bruxellis, 1865; cfr. li-bellum perutilem Nicolai Nilles, *Kalendarium manuale utriusque ecclesiae*, Oeniponte, 1879. Cur in hujus generis codicibus tam raro inveniat Vita Polycarpi, ea, credo, causa est quod liturgicae lectioni sufficere visum est martyrium ipsi adnexum.

2. Rogatus per litteras R. P. Car. de Smedt, sodalis Bollandianus, vir doc-tissimus et mihi amicissimus, testatus est inter codices mss. Bollandianorum nullum graecum reperiri qui Vitam Polycarpi contineat.

3. Halloix, l. c. : *Haec* (gesta Polycarpi) *hactenus non edita, sed tantum in manuscriptis codicibus conservata sunt. Quorum exemplar unum atque alterum nactus cum Menaeo graecorum contuli, etc.* In sequentibus de uno tantum codice loquitur. Ceterum eum verbis parum accuratis utentem de-prehendo, p. 588 : *In martyrio apud Eusebium et in vita ms. habetur pro-consultem misisse praekonem qui ter in medio stadio proclamaret....* Quae cum spectent ad martyrium Polycarpi, a vita ejus abesse debuerunt. Bol-landus, l. c., p. 692, suprascripta Halloixii verba repetit dum dicit : *Primus ex hoc ms. nostro alioque.... integram tradidit Petrus Halloix.* Ubi adverte

nullus alius praesto fuit aut Parisino simillimus, ut docet hujus comparatio cum versione latina bollandiana. Igitur de Vita Polycarpi judicare nequimus nisi per codicem Parisinum; quod valde dolendum est, nam eam exhibet plurimis scripturae vitiis deturpatam, lacunis hiantem, sine mutilam. Sed donec integrior aliquis invenietur codex, nostro qualicumque utamur.

Tempus quo scripta est haec vita Polycarpi, certis argumentis et satis artis limitibus definiri potest. Eam Metaphrastis qui dicitur non esse, neque ejus interpolationes subiisse, aetas ipsa scripturae docet¹. Non quod Metaphrastem, quem exeunte X^o saeculo floruisse ferunt, antiquitate multum praecedat; sed textus quem codex servavit, vitiis et lacunis ubique foedus, diversam omnino speciem ab ea exhibet quam prae se ferret si recens e scrinio Metaphrastis prodiiisset.

Saeculo IV° exeunte, Macarius Magnes ea de Polycarpo naravit quae ex *Vita* eum hausisse non dubium est. Id primus intellexit vir doctissimus Th. Zahn in recensione² principis editionis operum Magnetis simul et libelli mei *de Macario Magnete et scriptis ejus*. Idem post W. Möller³ Macarium illum Magnetem non diversum fuisse opinatus est ab eo qui in synodo ad Quercum, an. 405, Heraclidem Ephesinum episcopum accusavit; neque ego nunc dissentior, etsi prius in alia opi-

codicem quem *nostrum* vocat, quique idem est cum Parisino 145², unum a Bollandio fuisse adhibitum. Zahnus tamen dubitat an non revera duos codices Bollandus viderit (*PP. apost.*, fasc. II, p. LII; cf. *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, t. II, p. 454). Ipsi enim scrupulum faciunt alia Bollandi verba (l. c.): *in graeco codice priore loco caedis Polycarpi narratio tum vita reliqua erat descripta*. In graeco autem Bollandi et nostro codice non martyrium, sed vita, priore loco descripta est; unde videri posset ipse Bollandus alterum codicem inspexisse. Ego vero illa verba sic intellego quasi Bollandus significare voluerit in codice quem Pionius ipse conscripserit vitam martyrio fuisse postpositam. Ceterum aliud etiam quod Zahnio dubitationem ingerit, nempe lacuna ab Halloixio « iis verbis expleta quae ingenio ejus vix tribuenda sint », nullius esse momenti videas in adnot. ad cap. 29.

1. H. Valesius, in adn. ad Euseb. hist. eccl. V. 24, initium capituli 27 graece protulit sub nomine Metaphrastis; cf. Tillemont, *Hist. eccl.*, t. II p. 543.

2. *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, Gotha, 1878, t. II, fasc. 5, p. 420 et seqq.; cf. Wagenmann, in *Jahrb. für deutsche Theologie*, t. XXIII, 1878, p. 158-142.

3. *Theolog. Literaturzeitung* 1877, p. 525.

nione fui¹; eam tamen etiam ante quam prodiret Zahnii recensio, ex animo meo discusserat E. Egger vir graecarum litterarum cujusvis generis perillissimus atque in cultores earum benignissimus. Sed, agnito et correcto errore, redeamus ad Macarium.

Is ergo (Apocr. III. 24, p. 109) dum explanare studet locum illum Evangelii : *Super aegros manus imponent et bene habebunt*, narrat Polycarpum aegrotanti quodam modo aeri manus imposuisse eumque sanitati reddidisse; nempe, cum siccitas magna ingravesceret, pluvias e caelo, manibus precibusque ad Deum elatis, elicit; moxque inundantes imbres eadem potestate compescuit. Haec Macarium *Vita* nostra docuit; desinit enim in narrationem siccitatis per preces Polycarpi discussae; alterum quidem pluviae coercitae miraculum in codice nostro non legimus in quo *Vita* non pervenit usque ad finem; sed in aliis codicibus fuisse ostendunt Menaea graeca ubi cum priore commemoratur. Pergit Macarius dicendo : Καὶ δὴ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς, χεῖρας βίον οἰκονομῶν, ἔπου δ' ἂν πιστεύων τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, καλῶς ἔσχεν ἅπαντα. Vitiosum certe locum emendare tentavit Blondellius, inserta praepositione *διὰ* ante *χεῖρας* : sed parum profecit. Rectius, immo rectissime Zahnus, omisso illo *διὰ*, *χεῖρας* in *χῆρας* mutavit atque mulierem illam Callisto intellexit significari de qua narratur in *Vita* quod Polycarpum puerum emerit, aluerit, rei suae praeposuerit, heredem instituerit. Haec quidem nullibi vidua appellatur, sed in ea condicione sistitur quae nisi viduae non competat².

Quae cum ita sint, statuendum est *Vitam Polycarpi* in Asia provincia exeunte saeculo IV° non tantum lectam fuisse, sed pro vera celeberrimi episcopi historia habitam. De auctore nihil traditum est; ipse titulus silet. Verum satis idoneo argumento demonstrari potest ipsum diversum non esse a Pionio illo cujus nomen legitur in clausula epistulae Smyrnaeorum. Is enim, postquam se dixit Polycarpi passionem ex Gai et Socratis exemplaribus descripsisse, pollicetur ἐν τῷ καθεξῆς se

1. I. Duchesne, *De Macario M. et scriptis ejus*, p. 9 et seqq.

2. Mirum est ex *Vita* Polycarpi eadem tria prodigia in Menaea recepta esse quae jam saeculo quarto Macarius inde protulerat.

narraturum visionem in qua Polycarpus eum monuerat ut perquireret et describeret antiqua martyrii sui exempla. Quibus verbis alteri libro martyrium excipienti praeludere videtur : in hoc autem *Vitam* nostram agnoverunt Halloix, Bollandus, Zahnus; neque ego habeo cur idem judicare diffitear.

Idem igitur creditur Pionius et martyrium descripsisse et vitam conscripsisse. Sed cavendum est ne quis eum confundat cum Pionio celeberrimo presbytero Smyrnaeo, qui Decio imperatore martyrium fecit. Is litteris eruditus fuit, ut colligitur ex ejus passione, in qua etiam narratur comprehensum eum fuisse cum natale Polycarpi vigiliis sacris recoleret. Duo autem haec, litterarum scilicet peritia et cultus Polycarpi, suspicor ansam dedisse auctori nostro ut sub Pionii nomine libellum suum prodire vellet. Ceterum, alieno an proprio nomine scripserit, certum est eum non ante saeculum IV^{um} vixisse. Omitto quod in clausula epistolae dicit, eam inventam esse in codicibus vetustate detritis quos Socrates quidam Corinthius ex Gai, ille ex Irenaei exemplaribus descripserat. Sed in libello ipso de Vita Polycarpi ea de controversiis paschalibus et de studio virginitatis nobis narrat quae nisi ab homine saeculi IVⁱ aut VIⁱ proficisci non potuerunt. Miram autem circa antiquitates ecclesiasticas Asiae provinciae et ipsius Smyrnae civitatis ignorantiam aut negligentiam ostendit. Quae quidem tanta est ut, nisi nos cogeret Macarii testimonium, vix concipi animo posset adeo turbatas fuisse saeculo IV° traditiones in Asia ut homo asiaticus, locorum perquam gnarus et Smyrnae incola, Polycarpi episcopatum narrare potuerit, tacito nomine Joannis apostoli. Sed quid traditiones neglectas ab eo querimus, qui ipsas Scripturas et apertum Actuum apostolorum testimonium nihil curaverit, Paulum per fabulosa itinera Smyrnam attraxerit et paschalibus controversiis saeculi quarti immiscuerit?

Scriptis igitur Pionius saeculo IV°; id sensere jam Bollandus et Zahnus, qui ex reprobato Quartodecimanorum usu concluderunt hominem non ante concilium Nicaenum vivere potuisse. Sed hoc argumentum parvi aestimabit qui mecum¹ agnoscet modum computandi Pascha quem exclusit Nicaena synodus cum

1. *Revue des Questions historiques*, juillet 1880.

Quartodecimanorum traditione nihil habuisse commune. Plus ponderis est in commemoratione ritus quorundam Phrygum, id est Montanistarum, qui sollemnitatem Paschae certo kalendarii romani diei alligabant, omissis omnino lunae motibus. Ita egisse Cataphrygas saeculo V^o Sozomenus refert; saeculo IV° ejusdem ritus apud eos observati testes habemus Epiphanium et Philastrium, sed antiquiores nullos; Tricentium enim illum ad quem Petrus Alexandrinus episcopus scripsit ineunte saeculo IV°, eundem usum commendasse, quicquid Hilgenfeldio visum fuerit, minime credo¹. Saeculi IVⁱ scriptorem prodit etiam magnum ne dicam nimium illud virginitatis studium quo abreptus noster nuptias certe plus aequo deprimit.

Verum indicia alia non reperio quibus in artiores limites contrahamus tempus ejus. Expositio quidem fidei quam Polycarpo tribuit, non ea est quam ab asiatico episcopo saeculi IVⁱ expectes; sive enim Nicaeni symboli defensor, sive Arianorum vel Macedonianorum sectator fuisset, apertius rem suam egisset et martyrem venerandum patronum adscivisset. Sed controversias illas quae episcopis tot itinerum, conciliorum, librorum, exiliorum causae fuerunt, humilem Christi plebem minus curasse et aliunde novimus et docet testis gravissimus Hilarius. Qui cum in Asia diuturnum exilium tulisset, expertus retulit sanctiores tunc fuisse aures plebis quam corda sacerdotum². Subtilioris circa Incarnationem Verbi doctrinae quae tantas inde ab exeunte saeculo IV° turbas excitavit, non minus incuriosum se noster exhibet. Fatetur quidem generationem Christi mysterium esse quod multi aegre intellegant; sed hic respicit miraculum partus ex virgine, non autem modum ineffabilis unionis qua Deus Verbum cum natura humana copulatur. Consilium ejus non est ut pravum aliquod inculcet dogma, neque ut rectum tueatur adversus haereticos; mores tantum curat, atque ad eum finem Polycarpi vitam ita describit ut fidelibus et pastoribus exemplo proponi possit. Cujus studii si rationem de-

1. Epiph. *Haer.* L; Philastr. *Haer.* 58; Sozom. *H. E.* VII, 48; *Chron. Paschale*, Migne, P. G. t. XCII, p. 67 et seqq.; Hilgenfeld, *N. T. extra canon. recept.* IV, p. 90, ubi Tricentium male confundit cum adversario contra quem scripsit auctor Chronici.

2. Hilar. *contra Auxent.*, 6, p. 597; *de Synodis*, 63, p. 498.

bitam habebimus, statim intellegemus cur Polycarpum nobis exhibuerit non qualis revera fuit, sed qualis futurus erat si saeculo IV° vixisset. Ceterum non tantum Polycarpi persona sed tota narratio eam faciem exhibet quae a saeculi secundi historia mirum quantum abhorreat, quarto autem saeculo optime conveniat.

Igitur qui prudens erit, non aliam hic requireret historiam nisi saeculi quarti. Quae quamvis multis libris et cujusvis generis documentis pro summa rei satis innotescat, tenebris tamen, iisque valde spissis identidem involvitur. Quod maxime verum est, si spectentur ecclesiae illae Asiaticae, primo et secundo saeculo tantum conspicuae, sequentibus autem fere oppressae oblivione et silentio.

Sic Pionius noster qui certe historiae minus quam homiliae intendit, etiam historiae aliquid conferet; atque Polycarpus qualem eum reddere voluit christianos saeculi IVⁱ mores et studia non tantum castigaverit, sed et nobis aliquantisper descripserit.

N. B. In constituendo textu conjecturarum parcus fui: saepius enim in codice lacunae supplendae occurrunt quam scripturae vitia corrigenda. Ceterum punctis, asteriscis, aliove modo ea loca notavi quae, cum sensu careant, intellegere non decet.

EPITOME OPERIS.

Auctor pauca praefatus (1-2) de asiatico Pauli apostoli itinere et de praecepto ejus circa modum computandi Pascha, Poly-carpi vitam aggreditur. Is in Oriente natus, mancipium venditur diviti cuidam feminae Smyrnaeae, nomine Callisto, a qua altus educatusque est et dignus habitus quem domui praeficeret (5). Absente domina, horrea evacuat in gratiam pauperum; mox accusatus quod omnia dissipasset, quicquid elargitus fuerat invocato Dei auxilio reparat (4, 5). Post mortem Callisto heres ejus factus severum vitae genus amplectitur atque a nuptiis abstinet (6-9). A Bucolo episcopo diaconus ordinatur et catechesi incumbit (10-15), in qua praecipuo studio virginitatem commendat (14-16). Inter presbyteros adscitus (17), Scripturas sacras homiliis interpretatur (18, 19). Defuncto Bucolo sedem episcopalem accipit suffragantibus populo, clero et vicinis praesulibus; die ordinationis verba facit in ecclesia (20-25). Sabbato sequenti, iterum de munere episcopali disserit (24). Daphno, episcopo Teiorum, penuria laboranti opem fert tritico in cella ejus multiplicato; apud eundem ad convivium sacrum invitatus vini copiam simili prodigio praebet (25, 26). Iter faciens cum diacono Camerio ab angelo jubetur fugere ex diversorio quod erat ruina collapsurum (27). Incendio Smyrnam populante, vim ignis precibus coercet (28). Siccitati ingravescenti ut eodem auxilio occurrat rogatur a magistratibus et civibus eisque morem gerit (29-52).

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Bolland II p. 695, ed. 2 et mss.

1¹. Ἐπανελθὼν ἀνωτέρω καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ μακαρίου Παύλου παρουσίας εἰς Σμύρναν, καθὼς εὗρον ἐν ἀρχαίοις ἀντιγράφοις, ποιήσομαι καθεξῆς τὸν λόγον, οὕτως² κατανήσας ἐπὶ τὴν τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου διήγησιν.

2. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ὁ Παῦλος ἐκ τῆς Γαλατίας κατιῶν, κατήνησεν εἰς τὴν Ἀσίαν, τοῦ πολλοῦ κόπου ἀνάπαυσιν αὐτοῦ τὴν ἐν πιστοῖς ἡγούμενος μεγάλην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἶναι τὴν ἐν Σμύρνῃ³, μέλλων λοιπὸν ἀπιέναι εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἦλθεν οὖν ἐν τῇ Σμύρνῃ πρὸς Στραταῖαν, ὅστις ἀκουστής αὐτοῦ ἐγεγόνει ἐν Παμφυλίᾳ, υἱὸν ὄντα Εὐνεϊκῆς θυγατρὸς Λωΐδος· αὐταὶ δὲ εἰσι περὶ ὧν γράφων Τιμοθέω, μέμνηται λέγων· τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἣτις ἐνέφησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνεϊκῇ· ὡς ἐκ τούτου εὕρισκестhai τὸν Στραταῖαν ἀδελφὸν Τιμοθέου· παρ' ᾧ εἰσελθὼν ὁ Παῦλος καὶ συναγαγὼν τοὺς ὄντας πιστοὺς, λελάληκεν αὐτοῖς περὶ τε τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, ὑπομνήσας αὐτοὺς περὶ καινῆς διαθήκης ἄρτου καὶ πο-

*de constant
amit a
1/2 p. 695 m
le m - 695*

*Genève fille
de Louis*

1. Bollandianos numeros retinui. — 2. Cod. οὕτως. — 3. Mendum cubat : codex habet εἰς σμύρνη.

Sanctum
 τηρίου προσφορᾶς· ὅτι δεῖ πάντως ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ἐπιτελεῖν, κρατεῖν δὲ τὸ καινὸν μυστήριον πάθους καὶ ἀναστάσεως. Ἐνταῦθα γὰρ φαίνεται ὁ ἀπόστολος διδάσκων ὅτι οὔτε παρὰ τὸν καιρὸν τῶν ἀζύμων δεῖ ποιεῖν, ὥσπερ οἱ αἰρετικοὶ ποιοῦσι, μάλιστα οἱ Φρύγες, οὔτε μὴν πάλιν ἐξ ἀνάγκης τεσσαρεσκαίδεκάτῃ¹. οὐδὲν γὰρ περὶ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης² ὠνόμασεν ἀλλὰ ἀζύμων Πάσχα, Πεντηκοστῆς κυρῶν τὸ εὐαγγέλιον.

3. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἄφιξιν διεδέξατο ὁ Στραταίας τὴν διδασκαλίαν καὶ τινες τῶν μετ' αὐτὸν, ὧν τὰ μὲν ὀνόματα, πρὸς ὃ δυνατὸν εὐρίσκειν, οἵτινες καὶ ὁποῖοι ἐγένοντο, ἀναγράφονται· τὸ δὲ νῦν ἔχον σπεύσωμεν ἐπὶ τὸν Πολύκαρπον.

Ἦν οὖτος τινὸς ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐπισκόπου, ᾧ ὄνομα Βουκόλος, γυνὴ τις ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἦν εὐλαβῆς καὶ φοβουμένη τὸν Θεὸν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς ἀναστρεφόμενη, ἣ ὄνομα Καλλιστώ· ταύτῃ ἀποσταλεῖς ἄγγελος παρὰ Κυρίου παραστάς ἐν ὀράματι νυκτός φησι· « Καλλιστῶ, ἀναστᾶσα πορεύθητι ἐπὶ τὴν πύλῃν τὴν³ καλουμένην Ἐφρειακὴν, καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν προελθούσῃ⁴ σοι ὑπαντήσουσιν ἄνδρες δύο, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν παιδάριον ᾧ ὄνομα Πολύκαρπος. Ἐπερώτησον αὐτοὺς⁵ εἰ πράσιμόν ἐστιν· τῶν δὲ εἰπόντων ὅτι ναί, δὸς ἦν ἀξιώσουσι τιμὴν, καὶ παραλαβοῦσα ἔχε μετὰ σεαυτῆ· ἐστὶ δὲ τοῦτο τῷ γένει ἀπὸ Ἀνατολῆς. » Ἡ δὲ, ἔτι τῆς φωνῆς αὐτῆ ἐνηκούσης, καὶ τῆς καρδίας αὐτῆς φόβῳ καὶ χαρᾷ πηδῶσης, ἀνεκάθισέν⁶ τε καὶ μετὰ σπουδῆς ἀνηγέρθη, καὶ μὴ μελλήσασα τὸ προσταχθὲν ἐποίησε. Ῥοίζῳ δὲ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τὴν προειρημένην πύλῃν ἦλθεν, καὶ εὗρεν καθὼς εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος, παραλαβοῦσά τε ἤγαγεν εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἡγαλλιάσατο ἀνατρέφουσα κοσμίως καὶ παιδεύουσα τὴν ἐν Κυρίῳ παιδεῖαν, ὁρῶσά τε τὸ νουεχὲς αὐτοῦ καὶ κόσμιον καὶ τὸ πρὸς θεοσέβειαν

1. τεσσαρισκαίδεκάτῃ. — 2. τεσσαρισκαίδεκάτης. — 3. Supplevi πύλῃν τὴν.
 — 4. προελθούσῃ. — 5. αὐτοῖς. — 6. ἀνεκάθησέν.

ἐπιτήδειον, ἐξεπλήσσετο. Ἦν δὲ αὐτῇ τῇ μὲν στοργῇ υἱός, τῇ δὲ ὑπερογῇ τῶν οἰκετῶν ὅσῳπερ δὴ προέκοπτεν τῇ ἡλικίᾳ καὶ διοικητῆς τῶν ὑπαρχόντων ἐγένετο. Καὶ δὴ καὶ τὰς κλεῖς τῶν ἀποθηκῶν ἐδεδώκει ἐν χειρὶ αὐτοῦ.

4. Ἐπεὶ δὲ ποτε ἐγένετο αὐτὴν χρόνον τινὰ ἀποδηῆσαι, κατέλειπεν¹ τῆς οἰκίας φύλακα τὸν Πολύκαρπον· εἰσιόντι δὲ αὐτῷ μετρεῖν τοῖς οἰκειοῖς τροφὰς ἠκολούθουν χῆραί² τε καὶ ὄρφανοὶ καὶ πλείστοι ἐκ γειτόνων, ὅσοι τῶν πιστῶν ἦσαν πτωχοὶ, καὶ ἡξίου λαιβάειν, ὁ μὲν σῖτιν, οἱ δὲ οἶνον, ἄλλοι ἔλαιον, καὶ εἴ τι ἔχρηζεν ἕκαστος. Ὁ δὲ ἐκ παιδὸς ἔχων τὸ τῆς εὐποιίας μάθημα, καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἐν τῷ τῆς ψυχῆς πίνακι καὶ τῇ τῆς καρδίας πλακί δακτύλῳ Θεοῦ Πνεύματι ἀγίῳ ἀναγεγραμμένας ἔχων, τὸ τῷ αἰτιοῦντί σε δίδου ἐποίει δὴ, καὶ οὕτως³ πάσας ἀποθήκας ἐκένωσεν, ἀφθόνως τοῖς δεομένοις ἐπιδιδούς. —

5. — Ἐπεὶ δὲ ποτε ἦκεν ἡ Καλλιστὴ διὰ χρόνου, εἰς τις τῶν οἰκετῶν προσδραμῶν⁴ αὐτῇ ἔφη· « Σὺ μὲν, ὦ κυρία, πάντας τοὺς οἰκογενεῖς σου οὐδὲν ἠγήσαμένη, τῷ παιδαρίῳ τούτῳ ἐξ Ἀνατολῆς ἤκοντι πάντα ἐνεχείρισας· ὁ δὲ παρὰ τὴν σὴν ἀποδημίαν ἐκφορήσας πάντα ὅσα ἦν, οὐδὲν ὑπελείπετο. » Ἡ δὲ τῇ χαλεπῇ τοῦ κατηγόρου φωνῇ διαταραχθεῖσα (ἰκανὴ γὰρ διαβολὴ καὶ ἡρεμούσαν ψυχὴν ἀνακινεῖν, μάλισθ' ὅταν φαντασίαν τῆς ἀπὸ χρημάτων βλάβης ἐμφαίνει), διώδησέν⁵ τε τὸ φρόνημα καὶ θυμοῦ ἐνεπίπλατο καὶ μάλιστα μεγίστην ἠγούμενὴ συμφορὰν εἰ ὁ θεοφιλὴς καὶ ὑπὸ Θεοῦ αὐτῇ δοθεὶς ἀσώτως κατηνάλωσε πάντα· οὕτω γὰρ ἠπίστατο εἰς τί αὐτοῖς ἐκείνοις ἐχρήσατο, διὸ καὶ πολυσχεδαῖς αὐτῇ ἀνεφύοντο λογισμοί. Εὐθὺς οὖν ὀνόματι ἐκάλει Πολύκαρπον λέγουσα⁶. « Πολύκαρπε! » Τῷ δὲ ὑπακούσαντί φησιν· « Κόμιζε τὰς κλεῖς τῶν ἀποθηκῶν. » Ἐπεὶ δὲ κομίσας ἤνοιξεν, εἰσελθοῦσα ἐπεσκόπει, καὶ τί θαυμαστὸν τῆς μεγαλουργίας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο; Ὁ μὲν γὰρ

1. κατέλειπεν. — 2. χῆρες. — 3. οὕτως. — 4. προσδραμῶν. — 5. διώδησέν.
— 6. Supplevi Πολύκαρπε!

εισιών, ἐστὲν ἄξεν τε καὶ προσηύξατο εἰπών· « Θεὸς Κύριε ὁ πατήρ τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός, ὁ ἐν παρουσίᾳ τοῦ προφήτου σου Ἡλιοῦ πληρώσας τὰ ἀγγεῖα τῆς Σαραφθίνης¹ χάρας, ἐπάκουσάν μου, ἵνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ εὐρεθῆ πάντα πεπληρωμένα. » Καὶ οὕτως εὐρέθη πάντα πεπληρωμένα, ὡς νομίσασαν αὐτὴν καταψεύσασθαι τὸν δούλον χαλεπαίνειν καὶ τισι τῶν οἰκετῶν παρακελεύεσθαι. Φθῆσας δὲ ὁ Πολύκαρπος ἤπλωσεν ἑαυτὸν λέγων· « Μὴ δῆτα δι' ἐμέ ὑβρίσης ἕτερον· ἐμοὶ δὲ μᾶλλον ἐμφόρει τὰς τούτου πληγὰς· οὐ γὰρ ἐψεύσατο, ἀλλὰ ἄξιός ἐστιν² ἐπαινῶν τῆς εἰς τὴν δέσποιναν εὐνοίας· ἐγὼ δὲ ἐπεὶ μὴ κακῶς ἐδαπάνησα, ἀλλ' εἰς πτωχοῦς, ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ εὐλογητοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς πεινῶντας ἐπέπλησεν, καὶ πέμψας τὸν ἄγγελον αὐτοῦ σοὶ τὰ σὰ ἀπεκατέστησεν, ἵνα καὶ σὺ σχοίης κατὰ τὸ ἔθος ὁ ποιεῖς ἐπιδιδόναι πτωχοῖς. » Ταῦτα ἀκούσασα καὶ ἰδοῦσα ἔμφορος ἡ Καλλιστῶ ἐγένετο, ἔτι καὶ μᾶλλον προσθεμένη τῇ πίστει καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὥστε γενέσθαι αὐτῇ³ Πολύκαρπον εἰς υἱόν, καὶ ἀναλύσασαν ἐν πίστει καταλιπεῖν αὐτῷ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς.

6. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τῆς Καλλιστῶ ἐν πολλῇ προκοπῇ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγαθὴν πολιτείαν ὁ Πολύκαρπος ἐγένετο· καὶ⁴ τῆς ἀνατολικῆς ρίζης κατὰ τὸ ἄοκνον τῆς φιλοπονίας δεῖγμα ἔφερεν ἄνθος, ὡς ἂν εἴποι τις, μέλλοντος ἀγαθοῦ καρποῦ. Φιλομαθεῖς γὰρ εἰ καὶ τινες ἄλλοι καὶ προσφεεῖς⁵ ταῖς θεαῖς γραφαῖς οἱ τὴν Ἀνατολὴν οἰκοῦντες ἄνθρωποι. Εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ἀχθεῖς καὶ ἐν τῇ Σμύρνῃ κατὰ Θεοῦ θέλημα ἐλθόν, καταμαθῶν τε τοὺς τῶν ἐγχωρίων τρόπους καὶ τούτων πολὺ διαστήσας ἑαυτὸν, ἔγνω ὡς ἄρα παντὶ δούλῳ Θεοῦ πᾶς ὁ κόσμος...⁶ πατρις δὲ ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ· ἐνταῦθα δὲ παροικεῖν, ἀλλ' οὐ κατοικεῖν, ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι τετάγμεθα. Καὶ δὴ ταῦτα διασκοπούμενος ἐπ' εὐφροσύνη

1. ἀραφθίνης. — 2. ἐστὶν supplevi. — 3. αὐτὴν. — 4. Cod. add. τῆ. — 5. προφουεῖς. — 6. Deest aliquid, forte φυγὴ vel οἰκήσιμος.

θεία νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἑαυτὸν ὅλον δι' ὅλου, ὥσπερ
καθωσιωμένον ὀλοκαύτωμα, προσενήνοχε Θεῶ, τοῖς μὲν ἐν ταῖς
θείαις γράφαις γυμναζόμενος λογίοις, ταῖς δὲ διὰ προσευχῶν
ἐνδεδελεῖσι λειτουργίαις καὶ τῇ πρὸς πάντας τοὺς χρῆζοντας ἢ
σπουδῆς, ἢ ἐπιδόσεως κηδεμονίᾳ καὶ τῇ κατὰ τὴν δίαιταν αὐ-
ταρκεία. Σιτίοις τε γὰρ τοῖς μὲν παροῦσι, λιτοῖς τε καὶ ἀπε-
ριέργοις ἔχρητο, ἐσθῆτι δὲ ὡς αὐτὸ μόνον τὸ χρειώδες ἀπῆτει
θάλπους ἔνεκα καὶ τῆς κατὰ τὸ σῶμα σώφρονος εὐκοσμίας ἀμ-
φιένυσθαι.

7. Τὰ δὲ πλεῖστα ἦν ὑπαναχωρῶν, οὐκ ἐν δημοσίοις, οὔτε
ἐπιφανεσι τόποις, οὐδ' ὅθεν ἦν τὸν ἐκ τῶν ὀρώντων ἔπαινον
καρποῦσθαι. Ἦσαν δὲ αὐτῷ διατριβαί, οἴκοι μὲν αἱ πλεῖσταί,
αἱ δὲ ἐν προαστείοις, ἐν οἷς ἂν ἦν μάλιστα ἀμελοῦντα¹ τὸν
πολυδημῶδη τάρχαρον ἐκφεύγειν, ἐπισταμένῳ ὡς ἄρα χρῆζει ἢ
ψυχῇ σταθερᾶς καὶ ἀνεπιμίχτου κακῶν ὄψεώς τε καὶ ἀκοῆς.
Καὶ τούτων ἦν ἐσταλμένος τῷ τε κατὰ τὸν νοῦν φρονήματι καὶ
τῷ κατὰ τὸ σῶμα σχήματι· βᾶδισμα γὰρ πρεσβυτικὸν ἦν ἐν
νεαζούσῃ ἡλικίᾳ, καὶ τὸ βλέμμα ἀνδρείον, ἀπηλλαγμένον τῆς
πρὸς τὰ ὀρώμενα κατὰ τὸν βίον προσπαθείας. Εἰ δὲ τινες τῶν
συναντώντων αὐτῷ κατενόουν τὸ πρόσωπον, ἐρυθρήματος ἐνεπί-
μπλατο καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ αἰδοῦς αἰδέσιμον ἑαυτὸν κα-
τεσκεύαζεν. Τῷ γὰρ ἐρυθρῷ χρώματι διὰ τοῦ σώματος, ὥσπερ
δι' ἐσόπτρου, αἱ τῶν σοφῶν διορῶνται ψυχαί. Εἰώθει δὲ καὶ
τῶν προσφοιτώντων καὶ καθομιλεῖν² ἐσπουδακῶτων τοὺς μὲν
ἀδολέσχας καὶ ληρώδεις εἰ οἷόν τε αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι καὶ φεύγειν,
προφάσει τοῦ τετᾶσθαι ἐπὶ τι σπουδαῖον, καὶ μὴ προσεσηκέναι
τῷ συναντήσαντι· εἰ δὲ συνέβη περιπεσεῖν, μόνον ὑπὲρ τοῦ μὴ
δόξαι ὑπεροπτικὸν εἶναι ὀλίγα τινὰ ἀποκρινόμενος ἐπαύετο.
Τοιοῦτος ἦν πρὸς τοὺς ἐξ ὧν οὐκ ἦν ὠφεληθῆναι. Τοὺς δὲ κακοὺς
καθάπερ κύνας λυσσῶντας ἢ θήρας ἀγρίους ἢ ἔρπετὰ ἰοβόλα

1. ἀτελοῦντα. — 2. καὶ supplevi; cod. καὶ ὀμιλεῖν.

περίστατο· ἐμέμνητο γὰρ τῆς λεγούσης γραφῆς· Μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔση καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς καὶ μετὰ στρέβλου διαστρέψεις. Τοῖς δὲ ὠφελεῖν δυναμένοις ἐπὶ πλεῖστον συνῆν· καὶ μάλιστα ὧν μὴ μόνον ἐκ τῶν λόγων ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἦν¹ ὠφέλειαν καρποῦσθαι. — 8. — Ἐπανιόντι δὲ αὐτῷ ἐκ τῶν προαστείων εἰς τὴν πόλιν, εἴ ποτε συνετύγγανον ζυλοφόροι καὶ μάλιστα πρεσβῦται, συνέπασχέν τε τῆς ἀγθοφορίας ἕνεκα, καὶ συμπορευόμενος ἀνηρώτα εἰ ἅμα τῷ εἰσελθεῖν πιπράσκει τὸ φορτίον· τοῦ δὲ ἀποκρινομένου ὅτι ἐνίοτε ἤδη ἐσπέρας ἄπρακτα εἶη, ἐπιδοὺς αὐτῷ τὴν τιμὴν ἤγεν παρὰ τὰς ἄγχι τῇ πύλῃ οἰκούσας χήρας· καὶ ταύταις μὲν τὴν χρῆσιν τῶν ζύλων, τῷ δὲ τὴν ἀπόλουσιν τῆς τροφῆς τῆς ὥρας ἐχαρίζετο.

9. Ἐπεὶ δὲ ἦκεν εἰς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὥραν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπεποιθεὶ τὴν θεοσέβειαν· διέγνω δὲ ὡς ἄρα οἰκεῖον ἀσκήσει² ἐλευθερία, ἥτις περιγίνεται ὀλίγοις μὲν, μάλιστα τοῖς ἀδούλωτον καὶ ἀπαραμπόδιστον τῆς ψυχῆς εἰληφόσι παρὰ Θεοῦ κεκτησθαι³ πτερόν· ὃς τὴν ὑπέργειον μᾶλλον καὶ εὐπετῇ ἡζῶνται πολιτεῖαν, μὴ κατασπώμενος ἐπὶ γῆς τῷ τοῦ γάμου δεσμῷ. Ἀπροσδεῆς γὰρ ἡμῶν τῶν κατὰ τὸν⁴ βίον ἐπιτηδεῖων οὐδὲ εἰς⁵ προσδεέστεροι δὲ μᾶλλον οἷς ἢ πολυδάπανος καὶ φιλόκοσμος οἶκαδε ἐγκαθώρμηται γυνή· τὰς τε ἐκ ταύτης περιστάσεις καὶ ἀηδίας ἐλογίζετο, ὡς οὐκ ἔνεστιν ἐπίπαν εἰρηναῖον καὶ εὐδῖον ἐκτελέσαι βίον. Εἰ μὲν γὰρ ἄσωτος εἶη, ὡς φησι Σολομῶν, μεστὸς ζήλου θυμὸς ἀνδρός· εἰ δὲ σωφρονεῖ⁶, κεκομπῆσθαι⁷ τε καὶ τὸ φρόνημα διεγυγέσθαι· ὡς κρεῖττον μᾶλλον ἐν ἐρημίᾳ οἰκεῖν, ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους. Ὅλωσ δὲ οὐδεὶς βίου ὠραῖσμός ἀπὸ τῶν ὑπουρανίων⁷ κατώκειλεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· εἰώθει δὲ λέγειν ὡς ἄρα εἶη αὐτῷ ὠραῖα τὰ τοῦ Χριστοῦ ῥήματα

1. ἦν supplevi. — 2. ἀσκήσει legendum, sed eraso η cum dimidio τοῦ κ, legitur ἀσι σει. — 3. σθαι supplevit manus recens. — 4. τῶν. — 5. σώφρων εἰ. — 6. ἐκεκομπῆσθαι. — 7. ἐπουρανίων.

καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων· Ἰσραῖτος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐν χεῖρεσί σου· καὶ· Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθά. Παιδοτροφίας τε ἕνεκα καὶ τῆς περὶ τὰ ἔγγονα ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀκολουθούσης οἴκαδε θεραπείας διελάμβανεν· ὧν μὲν δεήσει χρῆζειν τὸν τούτοις συμπλεκόμενον, ὅσας δὲ περιστάσεις καὶ ἀσχολίας ἔχειν, φροντίδας τε τῆς τούτων ἀναστροφῆς, καὶ οἷα νοσηλευομένων παιδῶν τοῖς γεννήτορσιν ἄχθη, καὶ ἀποβιωσάντων πένθη γίνεται, οἳ τε ἄλλοι περὶ τὴν ἀγωγὴν παντὸς αὐτῶν τοῦ βίου κίνδυνοι. Κατὰ πᾶσαν γὰρ μετὰβασιν ἡλικίας μετακινήσεις τοῖς νέοις καὶ τοῦ φρονήματος γίνεται, ἀναξέοντος ὥσπερ οἴνου νέου τοῦ κατὰ τὴν ὥραν ἐμφύτου θερμοῦ, ἀνακρινόμενου¹ τε καὶ ἔλκοντος ἐπὶ τὸ καθαρώτερον τὴν ὕλην, καθάπερ ὑπόζυγιον ἀφηνιᾶν καὶ ἀπαυχενίζειν ἐπιχειροῦντος, μέχρις ἂν ὁ ἐπιστάτης καὶ ἐπίσκοπος νοῦς καθάπερ χαλινῷ λόγῳ καὶ λογισμῷ ἀναγκαιτίσει τε καὶ ἀνγκόψει καὶ παύσει τὸν χρεμετισμὸν, εἰς τάξιν ἀγαθῶν τὴν ἄτακτον καὶ ἄλογον ὀρμὴν. Τότε δὲ ὁ νοῦς ἐργάζεται ταῦτα καὶ κατισχύει, ὅταν αὐτὸν θεῖα τις ἐπιφροσύνη καὶ παρουσία Πνεύματος ἁγίου περισπαρῆ. Διὸ δὴ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἠτήσαστο λέγων· Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριζόν με, καὶ τὸ πνεῦμα σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ ἀπόστολός φησιν· Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε.

40. Ἀκόλουθον οὖν ἐστὶν ἡμῖν λοιπὸν καὶ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ καταλέξαι δρόμον, καὶ ὡς ἐπολιτεύσατο, καὶ ὡς εἰς τοῦτον ἦλθεν· ἵνα καὶ διὰ τούτων μάθωμεν μιμηταὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλεγομένων λειτουργῶν γίνεσθαι. Ὁ μὲν οὖν Βουκόλος, ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσκοπος, ἠγάπα τε αὐτὸν καὶ περὶ πολλοῦ ἐκ παιδὸς ἐποιεῖτο· καὶ εὐθυμὸς ὢν εὐελπίς τε ἐπ' αὐτῷ ἦν· ὥσπερ οἱ τῶν χρηστῶν υἱῶν πατέρες ἀγάλλονται ἐπὶ τὸ ἔχειν διαδό-

1. ἀνακρινόμενου.

χοις σώφρονας. Καὶ αὐτὸς μὲν ἤμειβε τὸν Βουκόλον, ὡς ἂν γεννητόρα ἀγαπῶν, οὐκ ἐπιπλάστω μέντοι λόγῳ, ἀλλ' ἡσυχῇ μὲν καὶ μὴ παράπαν διόλου αὐτῷ γινόμενος· ὑπεξαναχωρῶν δὲ τοὺς αἰεὶ ὄντας, ἤδει καιροῦς ὡς μήτε¹ προσκορῆ, μήτε αἰεὶ μέλλειν δοκεῖν εἶναι. Δῶρον μὲν γὰρ ἢ δόμα οὔτ' αὐτῷ δυναμένῳ ἐπαρκεῖν ἐσπούδαζεν διδόναι, οὔτε μὴν ὁ Βουκόλος λαβεῖν· ὁ μὲν γὰρ ἴδιον κέρδος ἠγάετο τοῦ νέου τὴν εἰς τοὺς δεομένους προθυμίαν, ὁ δὲ τὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐντολὴν προσσηκόντως ἐπλήρου, διδούς τοῖς οὐ δυναμένοις ἀνταποδοῦναι, ἐνίων θηρωμένων διὰ τῆς τέχνης τὴν τιμὴν καὶ ἐφιεμένων ἐτέρας μεϊζονος τιμῆς. Ὡς οὖν ὁ μὲν Πολύκαρπος, καθάπερ ὁ Ἰακῶβ ἀπλοῦς καὶ ἄπλαστος ὢν, πάντα ἀτύφως καὶ ἀπεριβλέπτως εἰργάζετο, σωματικῆς τε ὑπηρεσίας αὐτουργῶν, τροφῆς τε καὶ τῆς λοιπῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐπαρκῶν αὐτοῖς ἔργοις, λαμπρὸς ἦν· ὁ δὲ Βουκόλος ταῦτα οὐ παρά τοῦ ποιούντος, ἀλλὰ παρά τῶν πασχόντων ἐμάνθανεν.

— 11. — Ὡς γὰρ τοῖς σπουδαίοις τὸ εὖ ποιεῖν ἀνυπέβητον, οὕτως δὴ καὶ τοῖς εὐλογίστοις² ἐκ τοῦ καλῶς παθεῖν τὸ εὐχαριστεῖν ἀπαραλείπτον. Ἐτι τε καὶ πολλῶν διὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ παρὰ Θεοῦ χάριτος ἀσθενούντων τε καὶ δαιμονώντων εἰς ὀλοκληρίαν ἀποκαθισταμένων, καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοξαζομένου, ἔχαιρεν. Πολλά³ τε περὶ αὐτοῦ καὶ δι' ὀραμάτων ἔβλεπεν.

Ἐγὼ οὖν ὡς ἄξιος εἶη, καὶ κατὰ τὸ παρὸν, διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, τῷ τῶν διακόνων βαθμῷ συνηρίθμησεν, πάσης τῆς ἐκκλησίας ἐπιμαρτυρούσης. Μακάριος κάκεῖνος ὡς ἀληθῶς ἀξιωθεὶς χειρὶ σκεπάσαι τοιαύτην κεφαλὴν καὶ διὰ φωνῆς εὐλογῆσαι τηλικαύτην ψυχὴν. Ἡ γὰρ τῶν καθισταμένων εἰς τόπον λειτουργίας διὰ πίστεως τῆς εἰς τὸν Θεὸν προκοπῆ δόκιμος καὶ κεκριμένη τῶν ἐκλεξαμένων καλῶς ἀνεπίληπτος μὲν πρὸς ἀνθρώπους, ἀνυπαίτιος δὲ συνειδήσει παρρησία καὶ χαρὰ γίνεται.

— 12. — Διάκονος οὖν ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν δόκιμος, ὅποιος ἐν

1. τοὺς λέγοντας ἤδη καιροῦς ὡς μηδὲ. — 2. εὐλογίστως. — 3. πολλάς.

τοῖς κατὰ τοὺς ἀποστόλους Στέφανος, καὶ γὰρ λόγῳ κειρωρηγη-
 μένος καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς κεκοσμημένος, μετὰ παρησίας Ἑλληνᾶς
 τε καὶ Ἰουδαίους καὶ τοὺς αἵρετικούς ἤλεγχε. Πολλάκις δ' αὐτὸν
 προτρέψας καὶ παρακαλέσας ὁ Βουκόλος μόλις ἔπεισε πρὸς τὸ
 καὶ αὐτὸν ὑπὸ Κυρίου παιδευθῆναι καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ τὸν τῆς
 κατηχήσεως ποιήσασθαι λόγον. Ἐδόθη* οὖν ὑπὸ Χριστοῦ τὸ μὲν
 πρῶτον διδασκαλίας ὀρθῆς ἐκκλησιαστικὸς καθολικὸς κανὼν·
 ἔρμηνεύσαι τε ἱκανῶς μυστήρια, ἃ τοῖς πολλοῖς ἦν ἀπόκρυφα,
 οὕτω* φανερώς αὐτὰ ἐξετίθετο, ὥστε τοὺς ἀκούοντας μαρτυρεῖν
 ὅτι οὐ μόνον ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ ὀρώσιν αὐτά. Πολλὰ δὲ καὶ
 συγγράμματα καὶ ὁμιλίαι καὶ ἐπιστολαὶ ἦσαν αὐτῷ, ἅτινα ἐν
 διωγμῷ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῳ, ὅτε καὶ ἐμαρτύρησεν, διήρπασάν
 τινες τῶν ἀνόμων· φανερὰ δὲ ὅποια ἦν ἐκ τῶν ἐφευρισκομένων,
 ἐν οἷς καὶ πρὸς Φιλιππησίους ἡ ἐπιστολὴ ἱκανωτάτη ἦν· καὶ αὐ-
 τὴν ἐντάξομεν ἐν τῷ δέοντι τόπῳ.

13. Ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ πρὸ¹ πάντων ἦν τὸ τοὺς
 ἀκούοντας εἰδέναι περὶ Θεοῦ παντοκράτορος, ἀοράτου, ἀναλλοιώ-
 του, ἀμετρήτου, καὶ ὅτι οὗτος² εὐδόκησεν τὸν ἴδιον λόγον υἱὸν
 ἐκ τῶν οὐρανῶν καταπέμψαι, ἵνα φορέσας τὸν ἄνθρωπον καὶ
 ἀληθῶς ὢν³ λόγος σαρκωθείς, σώσῃ τὸ ἴδιον πλάσμα· ὅς κατὰ
 τὴν λεγθεῖσαν προφητείαν ἐξ ἀγράντου καὶ ἀμώμου παρθένου
 καὶ Πνεύματος ἁγίου τὸ τῆς γεννήσεως τοῖς πολλοῖς δυσκα-
 τάληπτον μυστήριον ἐπλήρωσε· καὶ τὸ παθεῖν ὑπὲρ τῆς
 ἀνθρώπων σωτηρίας ὑπέστη, καθὼς διὰ νόμου καὶ προφητῶν
 αὐτὸς ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ καὶ ὁ Πατὴρ ὑπὲρ Υἱοῦ προεκήρυξεν·
 ὃν καὶ ἀνέστησεν ὁ Θεὸς ἐκ νεκρῶν, καὶ εἶδον οἱ μαθηταὶ τοιοῦ-
 τον ἐν σώματι, οἷος ἦν καὶ πρὸ τοῦ παθεῖν· καὶ ἀναλαμβανό-
 μενον ἐν νεφέλῃ φωτὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐθεάσαντο ἐν τῷ αὐτῷ
 σώματι οἷον πρὸ παραβάσεως⁴ ἔπλασε τὸν Ἀδάμ. Περὶ δὲ Πνεύμα-
 τος ἁγίου καὶ δωρεᾶς Παρακλήτου καὶ τῶν λοιπῶν χαρισμάτων
 ἀπεδείκνυεν ὅτι μὴ ἐνδέχεται εἶναι⁵ ἔξω τῆς καθολικῆς ἐκκλη-

1. πρὸς. — 2. οὕτως. — 3. ὢν : cod. ὁ. — 4. πρὸς. — 5. εἶναι addidi.

σίς, ὡς περ οὐδὲ μέλος ἀποκόπεν σώματος ἔχει τινὰ δύναμιν, συμβιβάζων ἀπὸ πασῶν τῶν γραφῶν· ὡς τὸ διὰ τοῦ Δανιήλ· Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶ ἐτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται· καὶ ἐν εὐαγγελίῳ· Ἡ Μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς, καὶ ὅσα ἄλλα παραπλήσια τούτοις.

14. Εὐνουχίας τε καὶ παρθενίας ἕνεκα, μέλον¹ ἦν αὐτῷ ποιῆσθαι λόγον προτρεπτικόν ὡς² ἦν ἄξιον οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐπιταγῆς ἐτέρων, κἂν γονεῖς ἢ δεσπότες ᾖσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκάστου προκρίσεως καὶ προθυμίας τὸ ἐκούσιον ἄθλον ἐπιτελεῖσθαι. Ἐλεγεν δὲ τὴν ἀγνεῖαν πρόδρομον εἶναι τῆς μελλούσης ἀφθάρτου βασιλείας καὶ τὸ μὲν ὄνομα τῆς εὐνουχίας ἐνθεν εἰληφέναι ἐκ τοῦ εὐνοϊαν ἔχειν πολλὴν πρὸς τὸν δεσπότην· παρθενίαν δὲ ὅτι παρὰ τῷ Θεῷ τὸ νοούμενον τῆς τοιαύτης σωφροσύνης ἐστὶ³· καὶ γὰρ τὸ πῦρ τὸ τῆς σαρκὸς θανατοῦν* οἱ τοιαύτην πολιτείαν ἀσκούντες. Καὶ τὴν μονογαμίαν δὲ ἐκ τῆς πλάσεως ἐδείκνυεν, ὡς μία ἐνὶ ἐπλάσθη· διὸ καὶ ἡ ἀγομένη πρὸς τὸν ἄνδρα παρθένος, ἐμφερὲς τὸ ὄνομα φέρει· τὴν μὲν ἀρχὴν ὅτι παρὰ Θεοῦ· τὸ δὲ τέλος τοῦ ὀνόματος ἐνός φησι, τοῦτ' ἐστὶν ἄνδρός· καὶ ὅτι πρῶτος Λάμεχ ὢν ἐκ τοῦ Κάϊν, εἶλαβεν ἑαυτῷ δύο γυναῖκας· τὸ δὲ ἑαυτῷ λαβεῖν ἐστὶ, τὸ μὴ κατα θέλημα Θεοῦ. Τὴν πολυγαμίαν οὖν ἔλεγεν γάμου μὲν ἔχειν ὄνομα, εἶναι δὲ φιλευπρόσωπον πορνείαν.

15. Τινῶν⁴ δὲ λεγόντων Ἑλλήνων αὐτῷ ὡς ἄρα δυσχερὲς εἶη καὶ φορτικόν παρὰ Χριστιανοῖς τὸ δύνασθαι τῶν ὀρέξεων περικρατεῖν, ἀπεκρίνατο ὅτι εὐηθὲς ἐστὶν ὑπολαμβάνειν ὅσα περ ἀνθρώποις ἀδύνατα...⁵· ἀλλ' ὅτι πάντα τε κατεργάζεται Κύριος καὶ ὑπάγει ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ ἡνίκαις ὁ τῶν ὄλων δεσπότης μάθετε. Τρεῖς γὰρ τρόπους εἰσηγησάμενος ἀγνεῖας πιστοῖς

1. μέλλον. — 2. ὡς scripsi pro καὶ quod habet cod. — 3. Cod. repetit τὸ νοούμενον. — 4. τινές. — 5. Ita fere lacuna expleri potest: φαίνεται, ὅντως εἶναι ἀδύνατα.

ἐφυγάδευσε μὲν καὶ ἐξώρισεν πορνείαν, ἄρχουσαν δὲ καὶ βασι-
 λεύουσαν ἀπέδειξεν ἀγνείαν· τῶν γὰρ ἄλλων ἀνθρώπων ἀστάτους
 καὶ ἀορίστους καὶ ἀκρίτους ὁμάς ἐχόντων καὶ καθάπερ ἵπποι
 θηλυμανούντων καὶ χρεμετιζόντων ἐπὶ τὰς τῶν πλησίων γαμε-
 τὰς, μόνοι οἱ τὸν ἐπουράνιον νόμον καὶ λόγον Θεοῦ ἔκδικον καὶ
 προασπιστὴν πάντων φόβῳ προσδεχόμενοι κριτὴν ἐνὶ τῷ διὰ
 τεκνογονίας ἀρκοῦνται γάμῳ· γυναῖκες ὡσαύτως πρὸς μόνον
 ἀποβλέπειν διδάσκονται τὸν παρθένιον ἄνδρα. — 16. — Ὁ
 δὲ δεῦτερος τρόπος τῆς ἀγνείας ἐστὶν ὁ τῆς χηρείας ἐπαναθε-
 βηκῶς τὸν προειρημένον· οὐκῶ¹ γὰρ ἐδόκει δυσχερὲς εἶναι τὸ
 πρῶτον, μέχρις παρῆλθεν ὁ κατὰ τὸ συγκεχωρημένον ποτὲ
 παύσασθαι δυνάμενος. Ὁ δὲ τρίτος τῆς πανάθλου ἀγνείας ἀσκη-
 τικὸς τρόπος τίνας οὐκ ἔχει ὑπερβολάς; ποίαν δὲ ἀξιέραστον καὶ
 ἀξιέπαινον ὁ τῆς εὐνουχίας καὶ παρθενίας οὐ κέκτηται τιμὴν,
 ἀπαγκωνισάμενος μὲν καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἀπορρίψας πάντας
 τοὺς βιωτικoὺς δεσμοὺς, ἄλματι δὲ κούφῳ καὶ εἰ-πετεῖ² διαθή-
 ματι τοὺς προειρημένους ὑπερδραμῶν καὶ ὑπερπηθήσας ἄθλους;
 Τοῦ γὰρ ἢ ἐνὶ ἀρκεῖσθαι ἢ τοῦ γενομένου πεπαῦσθαι μείζονα
 μὲν τοῦ ἐλομένου τὴν προαίρεσιν ἀπέδειξεν. ὑπερβάλλουσαν δὲ
 τοῦ δωρησαμένου Θεοῦ τὴν δύναμιν ὡμολόγησεν. Ὅτι γὰρ
 ἐκούσιον τοῦ προθεμένου καὶ Θεοῦ δῶρον τοῦ δυναμένου εἶπεν ὁ
 Σωτὴρ εὐνουχίσει ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ
 μὴ πάντας χωρεῖν τὸν λόγον τοῦτον.

17. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ὁσημέραι καὶ ἡλικία προέκοπτεν, ἢ
 τε πρόδρομος³ τοῦ γήρους ἐπήνθει πολὺ καὶ λευκὴ τις ὑπὲρ
 κροτάφων θριξὶ ἤρχετο μειδιᾶν, τῆς ἀνθρώπων φύσεως οὐκ ἀργῶς
 ἀλλὰ θεῖα προνοία μεγαλαυχούσης καὶ τῷ δέοντι καιρῷ ἕκαστα
 προβαλλομένης εἰς ὑπόμνησιν τῷ γένει, καὶ πολλῇ χάριτι τῆς
 σοφίας ἔργοις τε καὶ λόγοις τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ τέλειον καλού-
 σης· ὡσπερ ὅταν λέγῃ· Ἔως τίνος, ὦ ἄκηρὲ, κατὰκεισαι; πότε
 δὲ ἐξ ὑπνου ἐγερθήσῃ⁴, ἢ πάλιν· Ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἐξοδὸν τὰ

1. Locus corruptus. — 2. εἰπετῆ. — 3. πρόδρομον. — 4. ἐγερθήσῃ.

ἔργα σου· οὕτω δὴ καὶ διὰ τούτων ὑπομιμνήσκειν ἡμῶν¹ ἕκαστον οἶμαι τοῦ τέλους πρὸ τοῦ παρεῖναι², ἵνα ὅσω τις ὑπὸ τοῦ χρόνου λευκαίνεται τὴν κεφαλὴν τοσοῦτῳ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λόγου λαμπρύνεται³ τὴν ψυχὴν. Ἰδὼν οὖν ὁ Βουκόλος ὡς ἰκανὴ μὲν τῷ Πολυκάρπῳ ἡ ἡλικία, ἰκανωτέρα δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν ἢ κατὰ πάντα τὸν βίον εὐταξία, ἔγνω ὡς ἄρα γένοιτο αὐτῷ σύμβουλός τε ἀριστος τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν λόγων καὶ συλλειτουργγὸς κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Ἐπεσφράγισε δὲ καὶ ἐκύρωσεν αὐτοῦ τὴν βουλὴν ὁ Κύριος δι' ὀράματος αὐτῷ κελεύσας, καὶ οὕτως κατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ πρεσβυτέριον, πάσης ὁμοθυμαδὸν τῆς ἐκκλησίας ἐν χαρᾷ μεγάλῃ ὑποδεξαμένης, καίπερ ἐκείνου τὸ τοιοῦτον ἐπεγγεῖρημα δειλιῶντος. Ἐλεγεν γὰρ αὐταρχες εἶναι ὑπὲρ ἐνὸς τόπου καὶ μιᾶς λειτουργίας διδόναι λόγον, καὶ μὴ πλειόνων. Προσετίθει δὲ καὶ τοῦτο⁴· ὅτι ἐὰν μὲν τις ἀνάξιος ὢν τῆς τοιαύτης τιμῆς τολμήσῃ κρατῆσαι, κρίμα ἔχει· ἐὰν δὲ ἄξιος ᾖ, ἀπέχει τῶν πρώτων ἔργων τὴν μισθὸν, ἀπολαβὼν ὡσπερ μισθὸν τινα τὴν τοῦ ἱερέως τάξιν. Ἐπεὶ οὖν οὐχ οἶόν τε ἦν δυνατὸν εἰπεῖν⁵ πρὸς τε τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν καὶ παράκλησιν, δέχεται τὴν τοῦ πρεσβυτερίου τάξιν, ὥστε καὶ ὄραμα ἰδεῖν, καὶ πολλὴν παράκλησιν δέξασθαι. — 18. — Ἐκ τότε οὖν πολλῆς προσθήκης δι' αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας γενομένης, πάντες ἐδόξαζον τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Πολυμερῶς γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἐποιεῖτο τὸν λόγον, καὶ⁶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγινωσκομένης γραφῆς τὴν οἰκοδομὴν ἐποιεῖτο μετὰ πάσης ἀποδείξεως καὶ πληροφορίας, ὥστε τοῖς ἀκούουσιν ὀφθαλμοφανῶς περιῆστασθαι τὰ λεγόμενα. Ἐλεγεν γὰρ ὅτι δεῖ τὸν λέγοντα πρῶτον πεπιστευκέναι οἷς λέγει· ἐκ τούτου γὰρ γίνεται τὸ μὴ ὡς ἀλλότρια διηγήματα, ἀλλὰ ἴδια κατορθώματα.... Ἦν δ' αὐτῷ καὶ φωνὴ μετὰ τε τοῦ αὐτοῦ βλέμματος καὶ τοῦ σχήματος ἐμβριθῆς καὶ ἀνδρείας, ἔχουσα τὸ ἡδὺ καὶ

φαν.

1. ἡμῶν. — 2. παρεῖναι. — 3. λαμπρύνεται. — 4. τοῦτον. — 5. Videtur deesse aliquid. — 6. καὶ supplevi.

ἐμμελῆς, καὶ φόβου Θεοῦ πλήρης. Καί ποτέ τις αὐτῶν.... Ἐπεὶ περ πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας καὶ τὰς αἱρέσεις τὸν λόγον ποιούμενος, μετὰ βοήσεως ἐλάλει, ὥστε τῶν κάτω ἐστηκότων ἀκούειν αὐτοῦ· προσετίθει δὲ πρὸς ἀπόδειξιν περὶ τῶν ὀφειλόντων μετ' εὐνοίας, οὐκ ἐκκαύσεως λέγεσθαι· «Τοιαῦτα πῶς οἴεσθε εἰρηκέναι τὸν Κύριον τῶν ἔχοντι τὴν χειρὰ ξηρὰν; ὅτι γέγραπται· Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς ἐν ὀργῇ ἔφη· ἔκτεινον τὴν χειρὰ σου, ἢ ἐκεῖνο· Ὡ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἢ τὸν ἀπόστολον Πέτρον· Ἴνα τί συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου; ἢ Παῦλον· Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. Παρακαλῶν δὲ λέξει μὲν ὁ Κύριος ἡπίαι¹ καὶ φιλανθρώπων²· Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· συμπαθήσει δὲ καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ λέγων· Ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Πέτρος δὲ σὺν Ἰωάννῃ ἐπὶ τῇ Ὁραίᾳ πύλῃ παραλυτικὸν ἐλεήσει, καὶ Παῦλος Γαλάταις· Τέκνα ἂ³ πάλιν ὠδίνῳ ἐρεῖ, ὅταν ὁ καιρὸς τῆς παρακλησίσεως ἀπαιτῆ. »

19. Οὕτως οὖν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γραφῶν ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸς ἀναγινώσκων ἐκ παιδὸς ἕως γήρους ἐποιεῖτο, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπετίθετο, λέγων τὴν ἀνάγνωσιν νόμον³ εἶναι προφητῶν, πρόδρομον τῆς χάριτος, προκαταρτίζουσιν εὐθείας τὰς ἰδούς Κυρίου, τοῦτ' ἔστιν τὰς τῶν ἀκούοντων καρδίας, εὐκυρίας πινακίσιν, ἐν αἷς τὰ πρὸ τῆς ἐπιγνώσεως ἦν γεγραμμένα δόγματα καὶ φρονήματα χαλεπά τινα διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς τε παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς ἐκ ταύτης γενομένης οὐκ ὀρθῆς ἐρμηνείας.... λειοῦται τὸ πρότερον καὶ ἐξομαλίζεται, ἔν' ἔλθόντος ὡσπερ γραφείου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἢ χάρις καὶ χαρὰ τῆς εὐαγγελίου φωνῆς ἀθανάτου τε καὶ ἐπουρανίου Χριστοῦ διδαχῆς ἐγγραφῆναι δυναθῆ. Καὶ τὴν διὰ λουτροῦ σφραγίδα μὴ ἂν ἄλλως

1. ἡπίαια. — 2. ἀ supplevi. — 3. Locus corruptus; forte pro νόμον legendum est δίκην — 4. οὐκ addidi.

X
ut infra for
audire

δύνασθαι έναπομάζασθαι καὶ ἐνχαράξαι καὶ τὴν ἐν αὐτῷ μόρφω-
σιν ἐπιδείξαι, μὴ πρότερον τοῦ κηροῦ ὑπέικοντος¹ καὶ πρὸς τὰς
βαθυτήτας προσπίπτοντος². Οὕτω δὴ καὶ τὰς καρδίας τῶν
ἀκούοντων ἡξίου ὑπέικειν καὶ ἐνδιδόναι πρὸς τὴν ἐμβολὴν τοῦ
λόγου. Διωθεῖσθαι γὰρ καὶ διανοίγειν ἔφασκεν ὡσπερ θύρας κε-
κλεισμένας τὰς τῶν προσφάτως εἰσιόντων διανοίας· οὕτω δὲ
καὶ τὸν προφήτην³ κελεύεσθαι ὑπὸ Θεοῦ· Ἐναβόησον ἐν
ἰσχύϊ καὶ μὴ φείσῃ, ὡς σάλπιγγα ὑψωσον τὴν φων-
ήν σου. Τί δεῖ λέγειν ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ πρᾶος παρὰ πίν-
τας καὶ κελῶν⁴ οὕτω καλεῖ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκηνοπηγίας·
γέγραπται γάρ· Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ
τῆς ἑορτῆς εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραζε λέγων·
ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. Ναί, δι-
δάσκων μὲν γὰρ βοήσεται· ἐμπτυόμενος δὲ καὶ ἀνακρινόμε-
νος καὶ πειραζόμενος πάσχων τε σιωπήσεται, ὅταν ὡς πρό-
βατον ἐπὶ σφαγὴν ἄγεται καὶ ὡς ἄμνός ἐναντίον
τοῦ κείραντος ἄφωνος· ἐγὼ γάρ, φησιν, ὡσεὶ κωφὸς
οὐκ ἤκουον, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ
ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἔλε-
γμούς.

20. Τὸ πλούσιον τῆς δοθείσης ὑπὸ Χριστοῦ χάριτος Πο-
λυκάρπῳ προήγαγεν ἡμᾶς ποιουμένους ὑπόμνησιν τῆς πολιτείας
αὐτοῦ ἐν μέρει καὶ τὸ εἶδος τῆς διδασκαλικῆς διηγήσασθαι· πῶς
μὲν ἐρμηνεύειν τὰς γραφὰς εἰσαυθις ἀναθέμενοι διηγησόμεθα,
κάκεινα τάζαντες καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς διακονήσασθαι τὴν τῶν
ἀγίων καὶ θεοπνεύστων γραφῶν ὀρθὴν διδασκαλίαν. Τὸ δὲ νῦν
ἔχον, ἐπὶ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐπισκοπὴν ἔλευσόμεθα, ὅσα τε καὶ
ἐν τούτῳ γενόμενος ἔπραξε, διαρκῶς τὸν τῆς θεοσεβείας δρόμον
δραμών. Ὁ μὲν οὖν Βουκόλος, ἅτε δὴ προγνωρίσαντος αὐτῷ
πολλάκις δι' ὀράματος τοῦ Κυρίου ὅτι σχοιῆ τοιοῦτον διάδοχον,

1. ὑπήκοντος. — 2. προσπίπτοντας. — 3. τῶν προφητῶν. — 4. Locus cor-
ruptus.

χαίρων καὶ γεγηθῶς ὡς ἐπὶ σώφρονι κληρονόμῳ ἀναπαυόμενος ἐκοιμήθη οὕτως ὥστε καὶ παρὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξόδου ἐπιλαβέσθαι τῆς Πολυκάρπου χειρὸς, καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦ στῆθος ἀπερεῖσαι, ἔπειτα τῷ προσώπῳ, ἐνδεικνύμενον ὅτι ὅσα χαρίσματα ἐν τοῖςδε τοῖς αἰσθητηρίοις διακονεῖται (καρδιά μὲν συνιοῦσιν, ὀφθαλμοῖς δὲ ὄρωσι καὶ ὠσὶν ἀκούουσι καὶ ῥινὴ Χριστὸν ἀναπνεύουσι¹ καὶ στόματι διὰ λόγου Θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύσσουσι²) πάντα ἔσται ἐγγχειρισθέντα ἐν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα ποιήσας καὶ εἰπὼν δόξα σοι, Κύριε, ἐκοιμήθη · ὁ δὲ οὐδὲν τούτων πρὸς τὸ παρὸν ἐλογίζετο · αἶε γὰρ αὐτῷ τῶν μελλόντων ἐλπίς καὶ ἐπιθυμία ἦν. Οἱ δὲ παρόντες καὶ περιστώτες πιστοὶ ταῦτα ὄρωντες καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἀντέβαλλον, εὐέλπιδες ὄντες τοιοῦτου ποιμένος ἐπιτυχεῖν. Ἀγαγόντες δὲ τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Βουκόλου εἰς Σμύρναν εἰς τὸ πρὸ³ τῆς Ἐφεσιακῆς βασιλείας κοιμητήριον, καὶ καταθέντες ἐνθα νῦν μυρσίνῃ ἀνεβλάστησεν μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος Θρασέου τοῦ μάρτυρος, πληρώσαντες πάντα, προσέφερον ἄρτον ὑπὲρ τοῦ Βουκόλου καὶ τῶν λοιπῶν. Μία δὲ γνώμη ἐγένετο ὥστε Πολύκαρπον προσεγγεῖν τοῦ δὲ αἶε τε εὐλαβῶς ἔχοντος καὶ τοῖς πρὸ⁴ αὐτοῦ τιμῆν⁵ ἀπονεμεῖν βουλομένου, ἔφθασαν μὴ ἂν ἄλλως γενέσθαι · καὶ οὕτως πεισθεῖς ἐπλήρωσε τὴν λειτουργίαν. — 21. — Καὶ μηδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενοι, οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας συγκαλεσάμενοι ἀπὸ τῶν περὶ πόλεων ἐπισκόπους, ἐτοιμασάμενοι τε τὰ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν παραγινόμενων εἰς τὸ καταστῆσαι διάδοχον τὸν προστησόμενον τῆς ἐκκλησίας ἐπρονοήσαντο. Οἷς παραγινόμενοις ὄχλοι πλεῖστοι τῶν πόλεων καὶ κωμῶν καὶ ἀγρῶν...⁶ οἱ μὲν εἰδότες, οἱ δὲ ἐπιθυμοῦντες ἐκ τοῦ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ τὸν Πολύκαρπον θεάσασθαι. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν καὶ πληρωθέντος τοῦ κυριακοῦ, δόξα φωτὸς οὐρανοῦ περιήστραψε πάντας, καὶ τι-

1. ἀναπνεύουσι. — 2. κηρύσσουντι. — 3. πρὸς. — 4. πρὸς. — 5. τιμῆ. — 6. Supplendum ἔποντο vel συνήλθον, vel aliquid simile.

νες ἀδελφοὶ ὀπτασίας θαύματα ἔβλεπον. Ὁ μὲν γὰρ εἶδεν περὶ τὴν κεφαλὴν Πολυκάρπου περιστεράν λευκὴν περὶ ἣν κύκλος ἦν φωτὸς· ὁ δὲ πρὶν καθίσει αὐτὸν ἐθεώρει ὡς ἤδη καθεζόμενον ἐν τῷ τόπῳ· ὁ δὲ στρατιώτου σχῆμα ἔχοντα καὶ ἱμάτια πυρὸς¹ ἐζωσμένον· ἄλλος δὲ πορφύραν αὐτῷ περικειμένην καὶ τι φῶς τῷ προσώπῳ αὐτοῦ περιλάμπον². ἄλλη δὲ πιστὴ παρθένος καὶ σεμνὴ εἶδεν τὸ μέγεθος αὐτοῦ διπλοῦν ὑπὲρ ὃ ἦν καὶ ἱμάτια κοκκινοβαφῆ κατὰ τὸν δεξιὸν ὤμον αὐτοῦ, τὸν δὲ τράχηλον αὐτοῦ λαμπρὸν ὡς χιόνα καὶ σφραγίδα ἐπάνω. — 22. — Δεήσεως δὲ τῷ σαββάτῳ καὶ γονυκλισίας ἐπὶ πολὺ γινομένης, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἀνέστη ἀναγνῶναι· καὶ πάντες ἐνητένιζον αὐτῷ. Ἡ δὲ ἀνάγνωσις ἦν ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον, ἐν αἷς λέγει ὅποιον εἶναι δεῖ τὸν ἐπίσκοπον, καὶ τοσοῦτον ἦν ἡρμωσμένος τῷ τόπῳ, ὡς πρὸς ἀλλήλους λέγειν τοὺς ἀκούοντας ὅτι μηδὲν ἐνδέοι αὐτῷ³ ὧν ὁ Παῦλος ἀξιοῖ ἔχειν τὸν ἐκκλησίας ἐπιμελούμενον. Ὡς οὖν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ἐπισκόπων διδαχὴν καὶ πρεσβυτέρων ὁμιλίαν ἐπέμφθησαν εἰς τὸ λαϊκὸν διάκονοι, ὥστε πυθέσθαι τίνα βούλονται, οἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν εἶπον· «Πολύκαρπος ἔστω ἡμῶν ποιμὴν καὶ διδάσκαλος», συνεπινεύσαντος οὖν καὶ τοῦ ἱερατικοῦ παντός, ἀνέστησαν αὐτὸν πολλὰ ἱκετεύοντα καὶ παραιτεῖσθαι θέλοντα.

23. Οἱ οὖν διάκονοι προσήγαγον πρὸς τὴν διὰ τῶν χειρῶν⁴ τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὸ ἔθος γινομένην χειροθεσίαν. Καθεστῆς δὲ ὑπ' αὐτῶν, πρώτοις δάκρυσιν εὐλαβείας καὶ ταπεινοφροσύνης ἔβρεξε καὶ ἤλειψε τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῷ πνεύματι ἔβλεπεν πόδας ἐστῶτας τοῦ Χριστοῦ συμπαρόντος αὐτῷ εἰς τὴν τῆς ἱερατείας χρῆσιν. Ὅπου γὰρ οἱ λειτουργοί, ἱερεῖς τε καὶ λευῖται, ἐν μέσῳ καὶ ὁ τὸν μέγα ποδήρη περικείμενος ἀρχιερεὺς. Καὶ δὴ προέτρεπον αὐτὸν οἱ συμπαρόντες, ἐπεὶ οὕτως ἔθος, προσλαλήσαι· τὸ μέρος γὰρ πλεῖστον τῆς κοινωνίας καὶ τοῦτο ἔφασαν τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας. Ἀνοίξας οὖν τὸ στόμα

1. πυρὸν. — 2. περιλάμπων. — 3. αὐτῷ. — 4. χειρῶν.

ἀπεφθέγγετο, τῆς φωνῆς αὐτοῦ σημαίνουσης τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ φόβον καὶ φησιν· « Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀρχιερέως καὶ ποιμένος καὶ διδασκάλου καὶ βασιλέως αἰωνίου Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ ἐν πᾶσιν ἡμᾶς δοκιμάζων καὶ διὰ πάντων ἐτάζων τὰς καρδίας, καθὰ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ προφητῶν αὐτοῦ ἁγίων, οἷς προσέταξε¹ προστάγματα καὶ δικαιώματα ὑπὲρ τοῦ γνωρίσαι τὴν ἐν αὐτοῖς πίστιν τοῖς λοιποῖς· ὡς καὶ νῦν τὴν σμικρότητα τὴν ἐμὴν, διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ὑπὲρ ἐμὲ λειτουργίας, ἦν εὐ οἶδ' ὅτι οὐκ ἂν δύναίτο καλῶς ἄνθρωπος ἐπιτελεῖν μὴ πρότερον λαβὼν παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν δεδήλωκεν, καὶ ἐν ἐνὶ ῥήματι τὴν πᾶσαν πολιτείαν τοῦ καθισταμένου δηλώσας ἐν τῷ εἰπεῖν ἀνεπίληπτον²· ὅπερ οἶμαι μηδενὸς τὰς ἀκοὰς παραδεδραμηκέναι, ἀλλ' εἰς αὐτὴν εἶσω ὅλην δι' ὅλης ἐνεστηρίχθαι τὴν ψυχὴν. Διὸ δέον ἐστὶν ὑμῖν, ἀγαπητοί, τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον ποιήσασθαι δέησιν, ἵνα αὐτὸς παράσχῃ εὐαρέστως ὑπηρετῆσαι τῇ ἀμώμῳ νόμφῃ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ πᾶσι τοῖς συνδούλοις μου καὶ λειτουργοῖς, οἷς καὶ παρακλήσιν ἀναγκαίαν ποιήσασθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὑμῶν, ὥστε συναθλήσασθαι μοι καὶ ὑπουργῆσαι ἐκ πάσης προθυμίας καὶ ἀγάπης ἀνυποκρίτου εἰς τὸν προκειμένον μοι ἀγῶνα, εἰδόμενος ὅτι δεῖ πάντας συντρέχειν, ἵνα πάντες βραβεῖον λάβωμεν, καθ' ὅτι πᾶσιν ἴσος πρόκειται ὁ τῆς ἀφθαρσίας στέφανος, ἀπροσωπολήπτως στεφανοῦντος τὸν καλῶς ἀγωνισάμενον καὶ νικήσαντα χάριτι τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ τῷ ἀοράτῳ καὶ ἀμετρήτῳ μόνῳ ἀθανάτῳ Πατρὶ ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ παρακλήτῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ καὶ κράτος καὶ ἦν καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. » Τότε δὴ καὶ οἱ λοιποὶ τὰς δεούσας παρακλήσεις καὶ παραμυθίας ἐν τε τῷ σαββάτῳ καὶ τῇ κυριακῇ ποιησάμενοι, προσφοράς τε καὶ εὐχαριστίας, ἀγαλλιασάμενοι

1. προσέταξε. — 2. ἀνεπίληπτον.

καὶ μεταλαβόντες τροφῆς ἐπανίεσαν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, μεγάλη χαρᾶ δοξάζοντες ἐπὶ τῷ κεκοινωνηκένοι Πολυκάρπῳ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

24. Τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ ἔλεγεν· « Ἀκούσατέ μου τῆς παρακλήσεως, ἀγαπητὰ τέκνα Θεοῦ. Ἐγὼ καὶ τῶν ἐπισκόπων παρόντων διεμαρτυράμην καὶ νῦν παρακαλῶ πάντας κοσμίως καὶ ἀξίως περιπατεῖν τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, εἰδότας ὅτι ἐν διακονίᾳ τῇ πρεσβυτέρων ὧν τοςαύτην κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν εἰσενεγκάμην ἐπιμέλειαν, νῦν μᾶλλον ὅτε πλεῖστος ἐπικεῖται μοι ἀμελήσαντι κίνδυνος. Μετὰ γὰρ τὸν ἐκ τῆς κρίσεως φόβον, αἰσχρὸν ἂν εἴη καὶ πρὸς ἀνθρώπους καθεῖλαί τι καὶ καταλῦσαι καὶ οὐχὶ μᾶλλον προσοικοδομησαι τὴν φθάνουσαν εἰς τοῦτο προθυμίαν. Ἡμέτερον¹ οὖν ἐστὶ τὸ στέλλεσθαι ἀπὸ πίστεως ἀταξίας ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἵνα μὴ τις δόξῃ με μὴ κατ' εὐλάβειαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερηφανίαν κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ποιεῖσθαι ἐκδικίαν. Καὶ γὰρ συμβέβηκεν ἐνίους τῶν καθισταμένων εἰς τόπους, ὅτε δεῖ² μᾶλλον, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπιτείνειν τὸν δρόμον, τότε ὑπεκλύεσθαι ἐπιλαθομένους³ ὅτι ὅσῳ τις πλείω τετιμῆσθαι δοκεῖ, πλείονα καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην ὀφείλει εἰσφέρεισθαι εὐνοίαν, μνημονεύειν τε τῶν λόγων Κυρίου ὅτι αὐτὸς εἶπεν· Ἴδὲ τὸ πλεῖον παρέθεντο⁴ περισσώτερον ἀπαιτήσωσιν αὐτὸν, καὶ τὴν τῶν πιστευθέντων τὰ τάλαντα παραβολὴν, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ γρηγοροῦντος δούλου μακαρισμὸν, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀμελησάντων ἐλθεῖν εἰς τοὺς γάμους μέμψιν, καὶ τὴν καταδίκην τοῦ μὴ ἔχοντος ἐπάξιον τὸ ἐνδυμα τῆς χαρᾶς τοῦ γάμου, καὶ τὴν τῶν φρονίμων παρθένων εἰσοδον, τὸ⁵ Γρηγορεῖτε, τὸ Ἔτοιμοι γίνεσθε, μὴ βαρθηθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν, τὴν περὶ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καινὴν ἐντολὴν, τὴν κατάδηλον ἐξαπίνης ὡς ἀστραπῆς ἀθρόου

1. ἡμέτερον. — 2. δεῖ. — 3. ἐπιλαθομένοις. — 4. παρεθέμην : sed cf. Luc. XII 48. — 5. τοῦ.

αὐτοῦ παρουσίαν, τὴν μεγάλην διὰ πυρὸς κρίσιν, τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν ἄφθαρτον αὐτοῦ βασιλείαν. Καὶ πάνθ' ὅσα θεοδιδάκτοι ὄντες οἴδατε ἐρευνῶντες τὰς θεοπνεύστους γραφάς, τῇ γραφίδι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐγγράφετε εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, ἵνα μένωσιν ἐν ὑμῖν ἀνεξάλειπτοι αἱ ἐντολαί. »

25. Τοιαῦτα μὲν δὴ αἰεὶ λέγων, ἐπιμένων τε τῇ διδασκαλίᾳ ὠκοδόμει τε καὶ ἔσωζεν ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ. Ὅσα δὲ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων μεγαλείων ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, νῦν ἐπιμνησθήσομαι. Ἦκέν ποτε Πολύκαρπος εἰς τὴν Τέω τὴν πρὸς τοῖς θερμοῖς πᾶσι καλουμένων Λεβαδίοις, πρὸς Δάφρον τινὰ ἐπίσκοπον, ὃς μετὰ τὸ δειπνήσαι διηγεῖτο αὐτῷ τὴν κατὰ τὸν βίον ἔνδειαν καὶ ὅτι ὀλίγας γεώργηκε τροφάς. Ὁ δὲ ἐπιδεικνυμένου αὐτοῦ τὰ πιθάρια σχεδὸν κενά, ἐπιθείς ἐν αὐτοῖς τὰς χεῖρας εἶπεν· « Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, χεῖρ. » Ὡστε ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας τοσοῦτον πλῆθος πληθυνθῆναι ὡς ἑτάρα μετὰ τὸ κατασπεῖραι τὴν γῆν καὶ ἀδεῶς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον θρέψαι, καὶ ἐτέροις δυνηθῆναι παρασχεῖν. — 26. — Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἦλθε πάλιν πρὸς τὸν Δάφρον· ὁ δὲ εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ χάριτι παρόντος αὐτοῦ προσφορὰν ἐποίησεν εἰς πλῆθος ἀδελφῶν. Ἔθηκεν δὲ μέσον πιθάριον ἔχον² οἶνον. Τοῦ δὲ τοῖς οἰκείοις λέγοντος ὥστε ἐπιβάλλειν κομίσαντας ἔνδοθεν οἶνον, εἶπεῖν τὸν Πολύκαρπον· « Ἄφες οὕτως, ὅτι οὐκ ἐκλείψει. » Ἀντλούντων δὲ αὐτῶν καὶ πινόντων τὸν οἶνον καὶ τοῦ οἴνου μᾶλλον πληθυνομένου, ἐπιστάσα οἰκέτις παιδίσκη, οὐκ ἐν φόβῳ ἀλλ' ἐν παιδιᾷ³ καὶ γέλῳτι, ἀνεβόησε λέγουσα· « Ὡ πιθάριον ἀνεξάντηλον! » Ἐπὶ δὲ τοῦτο ἀποστάντος τοῦ ἐπὶ τὸ σημεῖον τῆς δυνάμεως ἀγγέλου, συνέβη καὶ τὸν ὑπάρχοντα οἶνον ἀφανῆ γενέσθαι, ὡς εἶπεῖν τὸν Πολύκαρπον· « Καλὸν γὰρ τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Δαυὶδ· Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμφῳ. »

27. Κατέστησε δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἄλλους μὲν δικκόνους,

1. ὡς supplevi. — 2. ἔχων. — 3. παιδεία.

ἓνα δὲ ᾧ ὄνομα Καμέριος, ὃς καὶ τρίτος ἀπ' αὐτοῦ μετὰ Παπίριον ἐπίσκοπος γεγένηται· τοῦτον παρχλαβὼν ἀπῆλθεν εἰς ἀγρόν. Μέλον¹ γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ τῶν κατὰ τὰς κώμας ἐκκλησιῶν φροντίδα ποιεῖσθαι. Ἐπανιόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὴν πόλιν, προδραμουσα κατὰ τὴν ὁδὸν ἕκ τινος ἀγροῦ χήρα, αὐτῷ ἐν δοκιμῇ πολλῇ προσήνεγκεν ὀρνίθιον ἔτι μικρόν· τοῦ δὲ μὴ βουλομένου λαβεῖν, ἔπειθεν λέγουσα χρῆσασθαι αὐτῷ εἰς προσφοράν. Ὀψίας δὲ γενομένης, ἐπειδὴ καὶ αὐτοργῶ ἔχρητο τὰ πλεῖστα ὁδοιπορία, κεκοπικῶς διέγνω μετὰ τοῦ Καμερίου καταρτίσαι εἰς τι πανδοχεῖον, ἐπεὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἔτι τῆς χάριτος ἀνευαγγέλιστος ἦν. Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀναπαυσάμενον² αὐτὸν ταχέως εἰς ὕπνον τρέπεσθαι· αἱ γὰρ ἐκούσιοι βάσανοι τοῦ σώματος ἀνάπαισιν ἐν ταῖς ἐρημίαις παρασκευάζουσι. Καὶ δὴ τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ ἥμισυ προκοπτούσης, παραστάς αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου καὶ πατάξας τὴν πλευρὰν αὐτοῦ φησι· « Πολύκαρπε! » Ὁ δέ· « Τί ἐστίν; » καὶ ὁ ἄγγελος· « Ἀναστάς ἐξέλθε τοῦ πανδοχείου· μέλλει γὰρ πίπτειν. » Ὁ δὲ ἀνεγρήγορέν τε καὶ τὸν Καμέριον ἐκάλει. Ὁ δὲ ὕπνῳ ἄμα καὶ καμᾶτῳ βαρούμενος μόλις μὲν, ἀλλ' ὅμως ὑπήκουσεν· καὶ διηγησάμενος αὐτῷ, ἔπειθεν ἀναστῆναι. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· « Πρῶτος ὕπνος οὕτω παρῆλθεν, μακάριε πάντα, καὶ ποῦ ὑπάγομεν; σὺ αἰεὶ τὰς γραφὰς μελετῶν ἀγρυπνεῖς· διὰ τοῦτο καὶ οὐ κοιμάσαι. » Κάκεινος ἐποίει ἀγρυπνεῖν· ὁ δὲ ἡσύχασεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ δευτέρον παραστάς ὁ ἄγγελος τὸ αὐτὸ εἶπεν, πάλιν ἐγείρεσθαι τῷ Καμερίῳ παρεκελεύετο. Τοῦ δὲ εἰπόντος· πάλιν· « Πιστεύω τῷ Θεῷ ὅτι σοῦ ἐνθάδε ὄντος ὁ τοίχος οὐ μὴ πέσῃ, » εἶπεν ὁ Πολύκαρπος· « Κἀγὼ τῷ Θεῷ πιστεύω ἀλλὰ τῷ τοίχῳ οὐ πιστεύω. » Τρίτον δὲ κατέδραθεν, καὶ ὁ αὐτὸς ὑπὸ ἀγγέλου ἐλέγθη λόγος. Ὁ δὲ μὴ μελλήσας πρῶτος ἀνέστη, κάκεινος δὲ λοιπὸν μετὰ σπουδῆς ἀπεπήδησεν. Ἐξελθόντες δὲ καὶ μικρὸν προελθόντες³ ἀνεμνήσθησαν ὅτι τὸ ὀρνίθιον κατέλιπον ἐν τῷ πανδοχείῳ. ὄντων⁴ οὖν αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τὸ διάστημα

1. μέλλον. — 2. ἀναπαυσόμενον αὐτῷ. — 3. προσελθόντες. — 4. τῶν.

ὡσεὶ λίθου βολή· « Μὴ ὀκνήσης, φησὶ, ἐπεὶ ἡ μακαρία γῆρα εἰς προσφορὰν αὐτὸ ἐπωνόμασεν. » Καὶ ὑποστρέψας ἔλαβεν αὐτὸ· καὶ ὡς ἐξῆλθεν ὅσον ὀλίγον τὸ πανδοχεῖον πᾶν σὺν αὐτοῖς τοῖς θεμελίοις εἰς ἔδαφος ἦλθεν κάτω· ὥστε μηδένα σωθῆναι τῶν ἐν αὐτῷ. Σταθεῖς δὲ ὁ Πολύπαρπος καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· « Θεὲ δέσποτα καὶ Κύριε παντοκράτωρ, ὁ τοῦ εὐλογημένου Ἰησοῦ Χριστοῦ παιδὸς ἀγίου σου πατήρ, ὁ τὴν Νινευιτῶν καταστροφὴν διὰ τοῦ μεγάλου προφήτου προσημάνας Ἰωνᾶ, καὶ δοὺς ἐκφυγεῖν τῶν κινδύνων, ἀληθῶς εὐλογῶ σε ὅτι ἐρρῶσω ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου διὰ χειρὸς ἀγγέλου, δι' οὗ ἐγνώρισάς μοι τὸ μέλλον ἀποβλήσεσθαι. »

28. Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον μεγαλεῖον δι' αὐτοῦ τοιοῦτον¹. Ἦδη τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων ἀνθρώπων εἰς ὕπνον τραπέντων καὶ σχεδὸν μεσοῦσης τῆς νυκτὸς καὶ τῶν ἀρτοκόπων σιτοποιοιμένων, συνέθη πῦρ ἐμπεσόν² εἰς τὰ σύνεγγυς φρύγανα ἐμπρῆσαι τὸ ἐργαστήριον, καὶ ἐκ τούτου ἐπινεμηθὲν πλείστον μέρος καταλαβεῖν τῆς πόλεως. Τοῦ δὲ πληθους πάντος συνδραμόντος καὶ κραυγῆς καὶ ταρίχου πολλοῦ ὄντος, ὁ στρατηγὸς ἐκέλευσεν τὰ πρὸς τοῦτο ὄργανα ἡτοιμασμένα κομίζεσθαι· ἐφέροντο οὖν οἱ σίφωνες καὶ ὕδωρ καὶ πᾶσα τέχνης ἐπίνοια, κατίεσαν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι, προφάσει τοῦ δύνασθαι κατασθενῦναι αἰεὶ ἑαυτοὺς εἰς τὸ πῦρ ἐπιδιδόντες ἐκουσίως· φάσκουσι γὰρ μὴ ἂν ἄλλως δύνασθαι ἐμπρησμοὺς παύεσθαι, εἰ μὴ ἐπισταῖεν τέχνη δ' αὐτοῖς τοῦ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις. Κινδυνεύουσης οὖν τῆς πόλεως, ἔφη ὁ στρατηγός· « Ὡ ἄνδρες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν εἰς τὴν ὥραν τῆς πικρᾶς θέας ταύτης, ὁρᾶτε ὅτι οὐδὲν ἐστὶν τὸ ὄφελος διὰ τὸ τὸν ἄνεμον εἶναι ἐναντίον· μίᾳς δὲ οὔσης ἐλπίδος τὸ παρεῖναι³ Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἡστοχησάμεν. Τί οὖν ἐστὶν ὃ λέγω; Ἀκούσατε. Πρώην ἐν τῷ στρατηγίῳ νύκτωρ ἀναστάντι ἐμῷ οἰκέτῃ περιέπεσέν τι δαιμόνιον, ἐκεκράγει τε

*Chantres abou
in v. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*

*non emendo
la prima de
mai de non
omnino*

1. τοιοῦτον in hujusmodi litteris ferendum non emendo. — 2. ἐμπεσόν.
3. παρήναι.

*accusant et Judaei se mactata sua ipse present viderunt, vobis
viam seu vobis mactata offerunt, vobis id aliquis vobis nisi
addiderint non pro. Et illorum vobis vobis vobis vobis
vobis in vobis vobis.*

καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἤψαμεν φῶτα, εὗρομεν αὐτὸν ἐνθρουσιῶντα καὶ κατεσθίοντα πάντα. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ἦλθον οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπάδειν αὐτῷ θέλοντες· ὁ δὲ πλείστους αὐτοὺς ὄντας εἰς ὧν μικροῦ δεῖν παίων ἀπέκτεινεν, περιορῆζας τε αὐτῶν τὰς ἐσθῆτας, γυμνοὺς καὶ πλήρεις αἱμάτων ἀπέπεμψεν. Εἰς οὖν τις ἐν τῷ οἴκῳ μου ὧν χριστιανὸς ἔφη· « Εἰ κελεύεις, καλέσω τὸν δυνάμενον περιγενέσθαι αὐτοῦ. » Ἐμοῦ δὲ ἐπιτρέψαντος, ἦλθεν ὁ τῶν χριστιανῶν διδάσκαλος, ὃν λέγουσι Πολύκαρπον. Ἐτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν πολὺ ἀπέχοντος, ἐκεκράγει ὁ νεανίας μέγα· « Ἐρχεται μοι Πολύκαρπος καὶ μέλλω φεύγειν. » Ἐπιστάντος δὲ τοῦ...¹

29. τὰ εἰθισμένα ἐπὶ πλείους ἡμέρας μηδὲν ἀνούοντες, ἐπαύσαντο τότε· καὶ μόλις τῶν τὴν βουλευτικὴν ἐχόντων τιμὴν συνηγμένων, καὶ τοῦ στρατηγοῦ φάσκοντος μήτε ἔχειν σῖτον μηδ' ὄθεν πριαίτο εὐρίσκειν, ἐτοίμως ἔχοντα ἀργύριον ἀριθμεῖν, ἀναστάς τις ἐκ μέσου αὐτῶν ἤδη πρέσβυς εἶπεν· « Ἄνδρες ὅσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συμπαρόντες ἦτε ὅτε νυκτὸς μεσούσης ἐμπρησμοῦ γενομένου ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν, διαμέμνησθε ὡς μήτε ἡμῶν μήτε Ἰουδαίων ἰσχυράντων κατασβέσαι τὸ πῦρ, κληθεῖς τις ὑφ' ἡμῶν ἀνὴρ ταῖς ἀληθείαις θεοπρεπῆς, ὁ τῶν λεγομένων χριστιανῶν ἱερεὺς, στας ἐμπροσθε πάντων ἡμῶν καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν τινὰ ποτε ῥήματα, καὶ παραχρῆμα σφαιρωθεῖσα ἡ φλόξ καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἐκεῖνου ἐντραπεῖσα φωνήν, αὐτὴ συνέπεσεν εἰς ἑαυτήν· καὶ με πολ- λάκις ὑπεισῆλθεν ὡς ἄρα τις θεὸς ἐστίν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος. Ἴστε δὲ ὡς οἱ ποιηταὶ ἡμῶν καὶ συγγραφεῖς φασιν οὐρανοὺς καταπέμπεσθαι θεοὺς ὁμοιομένους ἀνθρώποις, τιμωρίας τε ἕνεκεν τῆς κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἐκδικίας τε αὐτῶν πάλιν τῶν ἀδικουμένων. » — 30. — Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐβόων ἐκκλησίαν πάνδημον ἀξιοῦντες γενέσθαι. Καὶ μὴ μελλήσαντες, πάντες ἀθροοὶ ἀπήσαν εἰς τὸ θέατρον· λιμῶ γὰρ πιεζόμενοι τὴν παρὰ πόδας ἀνάγκην

1. Hic folium periit in codice inter f° 190 et 191.

ἔβλεπον, ὅτε καὶ ἓνα Θεὸν εἶναι διὰ μόνης κραυγῆς ἐκφωνεῖν ἠναγκάζοντο. Ἀποστειλάντων οὖν πρὸς τὸν Πολύκαρπον καὶ ἀξιωσάντων, ἤχθη εὐρεθεὶς καὶ εἰσήχθη. Καὶ ὁ μὲν δῆμος ἐβόα, οἱ δὲ πρῶτοι τῆς πόλεως εἶπον πρὸς αὐτόν· « Πολύκαρπε, ὄρα^ς ὅτι ἡ πόλις ἐν στενοῖς ἐστὶν ἐν ἧ^ῃ καὶ σὺ κατοικεῖς, καὶ αὐτὸς συμμετέχων ἡμῖν καὶ συναπολαύων, εἰ καὶ μὴ τῶν ἡμετέρων¹ ἐθῶν, ἀλλὰ γε ἐνδείας τῆς νῦν διὰ τὴν ἀβροχίαν ὑπαρχούσης. Ἄξιουσιν οὖν οἱ Σμυρναῖοι αἰτῆσαι παρὰ Θεοῦ σου ὑετὸν, ἵνα λαβοῦσα ἡ γῆ ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ, τὰ δαθέντα αὐτῇ σπέρματα ἀποδῶ^ι τοῖς γεωργοῖς. » Τοῦ δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἠρυθαίνετο, πᾶν δὲ τὸ σῶμα κρουνηδὸν ἰδρωτὸς πλήθει ἐστῆζετο, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ τοῖς παλμοῖς πηδῶσα δι' εὐχῆς εἰς οὐρανὸν ἦλατο. Καὶ δὴ βραδέως μὲν, ἀλλ' ὅμως κεκριμένως ἀπεκρίνατο λέγων· « Ἄνδρες οἱ τῆσδε τῆς περικαλλοῦς πόλεως κάτοικοι, ἐπακούσατέ μου τοῦ παροίκου καὶ παρεπιδήμου, ᾧ³ πᾶσα πόλις ξένη, διὰ τὴν ἐπουράνιον πολιτείαν, καὶ πᾶς ὁ κόσμος πόλις διὰ τὴν τοῦ κτίσαντος τὰ πάντα Θεοῦ δωρεάν. Οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε τοσοῦτον ἑμαυτὸν δέδωκα ὡς δύνασθαι ἔθνους ὅλου διὰ τὰς ἀμαρτίας ἐνδίκως παιδευομένου πληγὰς ἀποδύεσθαι· ἀλλ' ὅσον δυνατόν ὑποδείξω. Εἰσὶ γὰρ συναγόμενοι σὺν ἐμοὶ πρεσβῦται θεοπρεπεῖς, οἷς καὶ γὰρ, ἐπειδὴν δεοίμην αἰτῆσαι παρὰ Θεοῦ, προσαναφέρω πρέσβεις αὐτοὺς ἀξίων ὑπὲρ ἐμοῦ γενέσθαι· τούτοις³ οὖν προσανοίσω, ὅπως αὐτοὶ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν πρεσβεύσωσι πρὸς τὸν διὰ προσευχῆς... ὑμῖν δὲ παραινῶ εὐθύμως γενέσθαι, καὶ παντὶ τῷ δῆμῳ παρακελεύεσθαι ἀπαλλάσσεσθαι⁴ μὲν τῆσδε τῆς συγγραφῆς, τὰ δὲ κρείττω ἐλπίζειν. Μακρόθυμος γὰρ ὢν ὁ Θεὸς ἐπιδίδωσιν εἰς μετάνοιαν χρόνους τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει. » Τότε ὁ στρατηγὸς ἔλαβεν θάρσος ἐκ τε τῶν αὐτοῦ Πολυκάρπου προγεγονότων σημείων, καὶ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων, καὶ φησὶν· « Ἴστε δὴ πάντες ἀστικοὶ τε καὶ ξένοι, ὡς ἡμεῖς μὲν ἰδίους

1. ὑμετέρων. — 2. ὡς. — 3. τούτους. — 4. ἀπαλλάσσεσθαι.

ἔθεσί τε καὶ νόμοις τὸ θεῖον ἐκμειλισσόμεθα, ἱερουργίας τε καὶ θυσίας καὶ βωμῶν ἀνάψεις καὶ λιθανωτῶν καύσεις ποιούμενοι· οὗτος δὲ καὶ οὓς φησιν ἔχειν σὺν αὐτῷ συνιερεῖς τε καὶ συνθεράποντας ἐξαναχωροῦντες¹· ἰδίᾳ σχολικώτερον ποιοῦνται τὰς πρὸς τὸν θεὸν αὐτῶν εὐχάς. Ἀπολυώμεθα² οὖν αὐτοὶ τε καὶ ἡμεῖς, καὶ τοῦτον ἐκπέμπωμεν ἄδειαν αὐτῷ δόντες ὅπως μεθεῖς³ τὸ ἐκ τοῦ θορύβου γεγονός αὐτῷ περὶ τὴν ψυχὴν δεῖμα, ἀταράχῳ τῷ νῷ καὶ εὐσταθεῖ τῇ διανοίᾳ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν⁴ ἱερουργίας ἐπιτελεῖ. » Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὸν δῆμον.

31. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας ἔδραμεν εἰς τὸν κυριακὸν οἶκον, ἔνθα συνάγεσθαι ἔθος ἦν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ τοῖς διακόνοις ἐκέλευσε παραγγέλλειν πάντας σπουδῇ πάλιν χρῆσασθαι πρὸς τὸ μίαν ἐκ πολλῶν ἀνενεχθῆναι δέησιν. Οἱ δὲ προητοιμαχότες αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐωθινῆς διὰ τὸ εἰσῆχθαι αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον, καὶ ὅτι παρασκευῆ ἦν (ἐδεδίδεσαν γὰρ μή τι πάθῃ ὑπὸ τοῦ δήμου), ἀκούσαντες οὖν συνέδραμον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· « Μνημονεύσωμεν, ἀδελφοί, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὃς εἶπεν· Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ἐὰν γὰρ συμφωνήσωσι δύο ἐξ ὑμῶν περὶ παντὸς πράγματος οὐ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Πιστεύοντες οὖν αἰτήσωμεν, καὶ μὴ διακρινόμενοι ταῖς διανοίαις· τοῦ γὰρ αἰτοῦντος ἡ προσευχὴ τρόπον τινὰ ζυγοστατεῖται ὡς ἐπὶ πλάστιγγος καὶ ταλαντεύεται ὁ νοῦς ὅποι κλίνει. Δῆλον δὲ ἡμῖν τοῦτό γε ἐκ τοῦ ἐπιβῆναι τὸν Πέτρον τοῖς κύμασι· πιστεύων μὲν γὰρ περιεπάτει, φοβηθεὶς δὲ τὸ σφοδρὸν τοῦ ἀνέμου κατεποντίζετο, εἰς ἡμέτερον ὑπόδειγμα, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐφ' ἑκάτερον ῥοπήν. Τοιαύτην πεποιθήσιν ἔχων ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ Μωϋσῆς ἀποδειλιῶντι τῷ λαῷ ἔλεγεν· Στήθετε καὶ ὄψεσθε τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου. Στήναι γὰρ ὡς

1. ἐξαναχωροῦντας. — 2. ἀπολυόμεθα. — 3. μεθ' ἡς. — 4. ὑμῶν.

ἀληθῶς δεῖ ἐδραίους ἐπὶ τὴν πέτραν, ἵνα ἀκλινεῖς ὄντες ἀπερί-
 τρεπτοι καὶ ἄπτωτοι διὰ πίστεως τῆς εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον
 Ἰησοῦν Χριστὸν μείνωμεν· ὅστις καὶ τῷ μακαρίῳ προφήτῃ
 Ἠλίᾳ ἔδωκεν αἰτήσαντι ὑετὸν, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἔτη τρία
 καὶ μῆνας ἕξ. » — 32. — Καὶ ταῦτα εἰπὼν, πρῶτος κλίνας
 τὰ γόνατα σὺν πᾶσιν¹, ἐπὶ πλεῖστον προσηύξατο οὕτως· « Ὁ
 Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεὸς ὁ παν-
 τοκράτωρ ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν, ᾧ
 λειτουργοῦσιν ἀρχάγγελοι, δόξαι καὶ δυνάμεις ἐπουράνιοι, θρό-
 νοι, κυριότητες, σεραφίμ, χερουβίμ, ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐ-
 ρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ
 πλάσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, δι' ὃν καὶ εὐδό-
 κησας πέμψαι τὸν λόγον σου ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα σαρκωθείς ἐκ
 παρθένου καὶ Πνεύματος ἁγίου, σῶση καὶ ἀναστήσῃ διὰ πάθους
 τὸν ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν πεπτωκότα ἄνθρωπον· εἰσάκουσον, Κύ-
 ριε, εἰσβλεψὸν, ἅγιε, ἐνώτισαι τὰς προσευχὰς τῆς ἁγίας σου
 καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ δὸς ὑετὸν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ
 σπέρματα² τῷ σπεύραντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν· διότι ἐν ἡμέραις
 ἀνάγκης γνόντα τὰ ἔθνη ὅτι ἐσμὲν δοῦλοί σου, ζητοῦσι παρ'
 ἡμῶν δικαιοσύνην. Καὶ νῦν, Κύριε, γνώτωσαν πάντες οἱ ἀντι-
 κείμενοι ἡμῖν. » Ταῦτα αὐτοῦ εὐξαμένου ὁ οὐρανὸς ἔδωκεν
 ὑετὸν, καὶ πάντες τὸν Θεὸν ἐδόξαζον τὸν ποιῶντα θαυμάσια
 διὰ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ νῦν καὶ
 εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας· σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, ἀμήν.

1. συμπᾶσιν. — 2. σπέρματι.

ADNOTATIONES

1. Ἐπανεληθὼν ἀνωτέρω] Pionius Polycarpi vitam inepturus, pauca praefatur de asiatico itinere Pauli apostoli, atque ita recedit ad aetatem ipsi Polycarpo anteriorem. Zahnus (*PP. apost.*, fasc. II, p. 169; *Zeitschrift für Kirchengesch.*, II, p. 455) haec male intellexit, quasi Pionius diceret se, narrato Polycarpi martyrio, reliquam ejus vitam descripturum.

ἐν ἀρχαίοις ἀντιγράφοις] Codicum vetustate se tuetur noster, ut solent apocryphorum scriptores.

2. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων] Quo tempore anni Paulus ex Galatia in Asiam venerit, non adeo liquet, etsi Renanus collato *Act.*, XX, 51 cum *I Cor.*, XVI, 8, de aestate cogitaverit. Ceterum ipse sibi fidem admittit Pionius dum itinera Pauli narrat aperte ficticia. Neque enim Smyrnam sed Ephesum a superiore Asia apostolus venit, neque inde Hierosolymam profectus est. Auctor videtur illa commemoratione Azymorum gradum sibi praeparasse ad reprehensionem Quartodecimanorum quae paulo infra sequitur.

πρὸς Στραταίαν] Strataeam istum, cujus ita genealogia ordinatur ut frater sit Timothei, auctor *Constitut. Ap.*, VII, 46, ecclesiae Smyrnaeorum praefecit episcopum post Aristonem quendam, eique alterum Aristonem successorem dedit. Neque dissentit noster, nam Smyrnae aliquem ante Strataeam episcopum fuisse non negat; ipsius Strataeae episcopatum nomine διδασκαλίᾳ paulo infra commemorat; inter Strataeam et Polycarpum aliquot episcopos (τινὲς τῶν μετ' αὐτόν) novit qui forte fuerunt Ariston alter, alius (vel alii) et Bucolus. Quae omnia quantum a veritate abhorreant nemo non videt. Bucolus enim sedisse dicitur dum adhuc puer esset Polycarpus, id est circa annum 80.

ἐν Παμφυλίᾳ] Videtur Pionius Lycaoniam, Timothei et Strataeae patriam, cum Pamphylia confundisse.

ὅτι δεῖ πάντως] Duos ritus circa celebrationem Paschae reprobasse dicitur Paulus, primum eorum qui lunae motibus omissis certa calendarii solaris die festum agebant quales fuerunt saeculis IV° et V^o Montanistae (οἱ Φρύγες), teste Sozomeno, *Hist. eccl.*, VII, 18, et alii quos inter quartodecimanos Epiphanius (*haer.* L; cf. Philastr., *haer.* 58) recenset: iis opponitur lex observandi tempus azymorum (οὔτε παρὰ τὸν καιρὸν τῶν ἀζύμων δεῖ ποιεῖν). Ritus alter Quartodecimanorum fuit qui postquam ecclesiae asiaticae communem usum receperunt, schismatici facti sunt; his objicitur nulla lege christianos ad observationem lunae XIV obligari (οὔτε ἐξ ἀνάγκης τεσσαρεσκαίδεκάτη).

3. καὶ τινες τῶν μετ' αὐτόν] Hic Zahnus distinctionem agnoscit « inter doctoris munus quo primis ecclesiae Smyrnaeorum temporibus Strataeas cum

* Numeri sunt capitulorum.

aliis compluribus functus sit, et episcopatum quem postea primus Bucolus accepit » (*PP. ap.*, fast. II, p. 169). Unde concludit vir doctissimus fontem Pionii antiquissimum esse. Sed Bollandi versione deceptus est, qui μετ' αὐτοῦ pro μετ' αὐτὸν legit et per verba cum ipso reddidit. Mihi videntur hic Bucoli antecessores in episcopatu commemorari, quos multos fuisse credidit noster, immani errore, sed ab hujusmodi scriptore expectando.

4-5. Macarius Magnes haec legit (*Apocr.*, III, xxiv, p. 109) : cf. quae dixi in praefatione, p. 7.

6. Φιλομαθείς γάρ] Famam agnosce doctorum antiochenorum; Luciani, Dorothei, aliorum; videtur Pionius aliquid audisse etiam de Apollinario, Diodoro et aequalibus eorum.

10. Ἔνα καὶ διὰ τούτων] Finis quem prae oculis habet auctor, ex iis apparet. Paulo infra avaritiam et ambitionem clericorum oblique carpit.

12. Πολλὰ δὲ καὶ συγγράμματα] Etiam Irenaeus (ap. *Eus.*, H. E. V. 20) plures epistulas Polycarpi novit. Id Pionium ab Irenaeo accepisse minime videtur; si enim Irenaeum vel Eusebium legisset, aliam nobis Polycarpi vitam texuisset.

15. τὸν τῆς κατηχήσεως] Triplex genus eloquentiae Polycarpi distinguit Pionius; primum sermonum cum ethnicis, judaeis, haereticis, extra ecclesiam habitorum; secundum catecheseos, sive institutionis catechumenorum in ecclesia; tertium διδασκαλίας, sive institutionis fidelium. Hoc ultimum spectat ad munus presbyteratus, neque nunc describitur, sed in c. 17 et seqq. ubi de Polycarpo presbytero agitur.

14. De hac fidei expositione cf. quae dixi in praef. p. 10.

20. Ἀγαθόντες δὲ τὸ σῶμα] Hinc discimus ubi situm fuerit coemeterium ecclesiae Smyrnaensis antiquissimum. Martyr enim Thraseus cujus corpus inde translatum fuisse dicit Pionius, ille est de quo loquitur Polyocrates Ephesinus episcopus in celeberrima epistula ad Victorem papam (*Eus.*, H. E., v. 24 : Θρασίεας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εὐμενείας, ὅς ἐν Σμύρνῃ κεκοίμηται, cf. v. 18). Episcopus fuit Eumeniae, civitatis Phrygiae, sed tempore Polycratis Smyrnae sepulturam habebat, ubi etiam passus esse videtur. Translationis autem causa facile conjicitur; saeculo IV° Eumenienses fideles exuviis praesulis sanctissimi carere noluerunt atque eas postliminii jure repetierunt a Smyrnaeis. Utinam myrtus illa quam Pionius vidit ad vacuum martyris sepulcrum viresceret adhuc, aut saltem indicia aliqua superessent ad indaganda pretiosissima ista antiquitatis christianae monumenta. Non Bucoli tantum sed multorum fidelium qui cum Polycarpo et paulo post eum vixerunt tumulos inveniremus, epitaphia legeremus. — Vocem βασιλείας Bollandus male vertit *basilicae*; idem enim sonat ac *regia*, i. e. *porta*, in infima latinitate.

21. Μία δὲ γνώμη] Composito corpore Bucoli, incipit oblatio fidelium pro eo et pro ceteris defunctis in eodem coemeterio requiescentibus. Inter presbyteros adstantes, Polycarpus a plebe poscitur qui sacrificium Eucharistiae celebret; ille tamen honorem detrectat et senioribus presbyteris defert. Sed hoc non patiuntur fideles.

21. Hic, si quam Pionius habuisset antiquae traditionis curam, Joannem apostolum induci oportuerat. Sed maluit Polycarpi ordinationem describere qualis saeculo IV° celebrata fuisset. Irenaeus testis est Polycarpum ab apostolis episcopum constitutum fuisse : Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἀποστόλων μαθητευθεὶς, καὶ συνκιναστραφεὶς πολλοῖς τοῖς τὸν Χριστὸν ἰερωκόσων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπος... (*Haer.*, III, 3; cf. *Eus.*, H. E. IV, 14).

Ὁ μὲν γὰρ εἶδεν ἑὴν Columbam illam, qua Spiritus sanctus significabatur, alii viderunt in ordinationibus episcoporum. Simile enim prodigium de Fabiano papa narrat Eusebius, H. E. VI, 29.

23. Ὁποῦ γὰρ οἱ λειτουργοὶ] Cf. Apoc. I, 15. Apocalypseo usus in asiatico scriptore hujus temporis dignus est qui notetur. Abest enim ille liber a canone concilii Laodiceni (c. 60). — His similia narrantur de Petro Alexandrino episcopo et martyre (V. Acta ejus a Maio edita, Migne, P. G., t. XVIII, p. 464).

25. Ἡκέν ποτε Πολύκαρπος] Civitas Teos non longe distat a Smyrna et vicina est Lebedo, quam insolito nomine Θερωδὼν Λεδαδίων hic puto significari. Daphnus quidam Smyrnaeus in ep. Ignatii martyris ad Smyrn. 15, commemoratur.

26. Agaparum usum in Asia perseverasse usque ad tempus quo scripsit Pionius, testatur concilium Laodicenum, cc. 27, 28.

27. Κατέστησε δὲ] Primos post Polycarpum ecclesiae Smyrnenensis episcopos hinc noscimus, scilicet Papirium et Camerium. Papirius autem commemoratur etiam a Polycrate Ephesino (Eus., H. E. V. 24) inter sanctissimos Asiae praesules (ἔτι δὲ καὶ Παπίριον τὸν μακάριον) cum Polycarpo, Thrasea, Sagari et Melitone. Plures post Polycarpum in episcopatu Smyrnenensi sese excepisse ante annum fere 185, innuit Irenaeus, III, 3 (cf. Eus., H. E. IV, 14).

εἰς προσφορὰν] Antiqui fideles ad altare multa offerebant, ut mel, lac, oleum, uvae, spicas, aves etiam et cetera alimenta, quae precibus liturgicis sanctificata in usum Ecclesiae cedebant, clericis vel pauperibus eroganda aut in agapis apponenda. Hujus consuetudinis vestigia exstant in omnibus liturgiis; una sit exemplo Romana in qua huc spectant verba canonis: *per quem haec omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas etc.* Canon apost. 3 has oblationes prohibet, praeter primitias spicarum et uvarum.

28. Ὁ στρατηγός] Magistratus ille qui hic et in sequenti narratione summam civitatis administrationem regere videtur, distinguendus est a στρατηγῶ ἐπὶ τῆς εἰρήνης qui occurrit in inscriptione Smyrnenensi (Corp. inscr. gr. n° 3151); στρατηγῶν nomine in graecis regionibus duumviros appellatos esse pernotum est (Marquardt, *Röm. Staatsverw.*, t. I, p. 521).

29. Hanc lacunam ita explet P. Halloix: *Quando ergo, inquit praefectus, neque per nos neque per Judaeos restingui incendium potest, is nobis accersendus est si forte huic malo mederi queat. Ne multa: inventus et invitatus adfuit, preces fudit, ignes inhibuit. Alteri quoque malo partim praesenti, partim impendenti, eodem remedii genere obviam ivit. Cum enim civitas magna annonae penuria premeretur, atque ingens et permolesta fames timeretur, congregatis super hac re primoribus et praefecto palam exponenti... Iis minime expleri quae, folio uno avulso, desunt in cod. Par. 1452 luce clarius apparet. Ceterum si codicem integrum haberemus, in eo mentionem aliquam inveniremus de συγγραφῇ illa ad quam paulo infra alludit Polycarpus. Ergo ex ingenio, minime vero ex alio codice, supplementum protulit Halloixius.*